

ARGUMENTA DIALOGORUM

PARTIS V.

DIALOGUS I. PROOEMIALIS. Quid per votiva populi studia intelligatur, quotque capitibus eadem hic expendantur.

II. Elogia, quæ Caput I. conficiunt, Cleopatrarum, Juliarum, & Augusti.

III. De aliis Elogiariis Augusti, item Neronis Numis.

IV. Juliarum Severi, Postumi, & Aureliani Elogia.

V. Probi, Severi, Constantini M. & Gratiani Præconia singularia.

VI. Monumenta publica, constituenta Caput II. in honorem Augusti, & Hadriani oblata.

VII. Paris devotionis Numi erga alios Imperatores.

VIII. Votorum, quæ Capite III. proponuntur, apud Romanos frequentia, & modus.

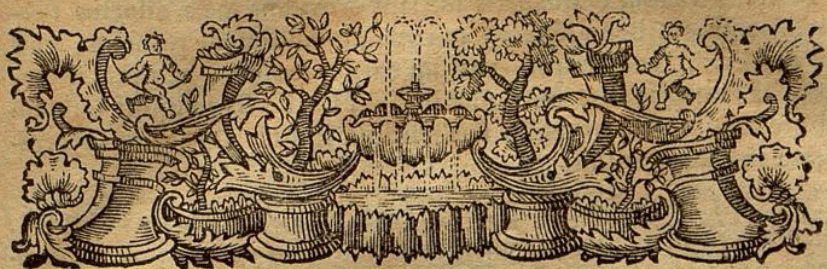
IX. Numi vota salutis pro Principe redhibentes.

X. Numi Votis Imperii consignati.

XI. Novi Anni, & Sæculi Gratulationes, quæ Capitis IV. sunt
argumentum.

XII. Residua Gratulationum in Numis Exempla.

DIALOGUSI. PROÆMIALIS.

Quid per Votiva Populi Studia intelligatur,
quotque Capitibus eadem hic expendantur.

TULLIUS docens, PUBLIUS discens.

PUBLIUS.

Rosecuturi Exercitationes nostras, Parti IV. I.
de Religione, tam in hac parte V. de *Voti-*
vis Populi Studiis in Augustos, quam in VI. de
Consecratione Augustorum, geminam quasi Ap-
pendicem facturi videmur. Quis enim ne-
sciat, *Votum*, sive *Promissionem DEO* quo-
modolibet factam, in actibus Religionis tan-
tum non principem esse, quo alius nullus
hominem fortius adstringit? *Consecratio* porro ex instituto suo Deo-
rum Senatui novas identidem suppetias, impiissimo quidem cum
delirio, succenturiavit. TULL. *Votum* & multiplicis, & admo-
dum diversæ notionis est vox. Quid enim familiaris, quam, ut
minime religionem cogitantes, attamen sexcenties dicamus: *Res*
e voto successit: hic supra votum est felix: voti undique compos es. PUBL.

Ergo iterum labor, quamvis tot jam erroribus meis edoctus fuerim, neminem bene legere, qui vocum notionem primam, quæ sibi occurrit, mox arripit, varium earum sensum, ac usum attendere, aut negligens, aut ignorans. TULL. Sape igitur tandem rubore tuo. Multam enim scribentium industriam lectio inconsiderata inutilem reddit.

II.

PUBL. Quid ergo per *Votiva Populi Studia* intelligam? TULL. Affectum in Principes peculiarem, nonnullis eorum, extra solitum, varia occasione, & ratione, aut Præconiis, aut Monumentis publicis impensum, deinde & Numis consignatum. Quam ipsam tamen descriptionem tu cautus accipe. Populi enim nomine plerumque Romæ agebat Senatus, alibi Magistratus alius, illam in coloniis, & Provinciis representans. Affectus quoque haud semper amor erat, vel gratitudo, sed sæpissime adulatio, aut metus. Voti religio frequenter intervenerat, Diis pro principe interpellatis: æque frequenter tamen etiam aberat. Nam & laudatio mera, & Gratulatio, & Gratiarum actio, inter hæc Studia Populi comprehenduntur. Modo tamen omnia suo *Votiva* dici promerentur, si *votum* grammatice acceperis pro eo, quod ex animi tui sententia, sive tibi, sive alteri, evenire peroptas, aut evenisse congaudes. PUBL. Etiam si theologice *Votum* expendero, ibo in sententiam tuam. Erat enim e Sapienibus priscis, qui dixerat: *Principis imaginem, velut Dei, statuendam puta.* Neque hoc admodum invita religione nostra, quæ omnem potestatem a Deo esse docet, & in Rege Dei Ministrum, & Vicarium intuetur: quapropter Dominis etiam discolis auscultare præcepit. Porro, qui Deum Voti religione obsecrat, id sine laude ejusdem non perficit: voti compos, grates refert, gaudetque cum gratulatione. Id, quod recte ad Principem, Populique in eum officia traduxero.

III.
Libr. I.
cap. I.
n. I.

TULL. Haud falleris multum. Quippe, *Valerio Maximo* teste, „ Prisco instituto rebus Divinis opera datur, cum aliquid „ commendandum est, *precazione*: cum exposcendum, *Voto*: cum „ solvendum, *gratulatione*: cum inquirendum extis, vel sortibus, „ *impertito*: cum solenni ritu peragendum, *Sacrificio*. „ *Preca-*
tione intelligebatur & *Salutatio*, juxta illud *Martialis*:

Mul-

Multis dum *precibus* Jovem *salutat*,
Stans summos resupinus usque in unguës.

Libr. XII.

78. I.

Dicebatur vero *Salutatio* a *Salute*: & ideo, notante *Herodoto*, Libr. I. c. 16. 7. Romani non solum domi matutino tempore *salutabantur* quotidie a clientibus, verum etiam in Templis, acto Sacrificio, se invicem exceperunt, & *salutarunt*, mutux gratulationis causa de *Salute*. Unde vides, officia, in alterutrum bene favendo impensa, semper *Voti* aliquid, ac religionis continuisse, cum salus omnis, nisi ex Deo, esse non posse crederetur. Sed quid in vocibus exponendis tamdiu hæremus?

PUBL. Me hercle sapienter. Capita potius, in quæ argumentum Partis hujus V. pro more denuo tribues, audire abs te cupio. TULL. Ingens quidem est copia Numorum, *Votiva* Populi *Studia* in Augustos exhibentium, trahique huc possent plurimi Numi, quos Parte II. inspeximus jam, & expendimus: quibus *Monarchici* Imperii *Symbola*, typique *Felicitatis*, & *Securitatis*, *Virtutum* diversarum, ac *Liberalitatis*, & *Beneficentiæ*, *Operumque* publicorum, & *Vestigialium* remissorum exhibentur. Hæc enim omnia laudis, *Gratulationis*, & gratæ recognitionis officio in publicum edebantur. Non autem convenit, argumenta Partium confundere, crambemque antiquam recoquere. Strictius hic agere libet, & intra sola peculiaris affectus testimonia consistere, & maxime illa, quæ voto comprehendebantur.

IV.

Dum vero & horum quoque imagines Numis plurimis in- sunt, extra capita tamen Principum, adeo parum a se invicem differunt, ut operæ pretium non duxerim, plures eorum, quam septem & quinquaginta, tribus in Tabellis depingere. Quæ quidem *Exempla* sufficient ad hujus Partis integram thema, quatuor Capitibus absolvendum. Horum I. exhibebit *Elogia* peculiaria, Principibus nonnullis impensa. II. Ostendet *Obsequia*, publicis monumentis eisdem delata. III. *Vota* *Salutis*, & Imperii, suscipi, solvique consueta, proponet. IV. tandem *Gratulationes* nonnullas, eisdem ære publico factas, ob oculos ponet.

V.

PUBL. Numi tanti sat amplam nobis differendi copiam facient, maxime, dum pro solita tua in me benevolentia, præter eos, quos in imagine reddidisti, complures adhuc alios erudite mihi commemorabis. TULL. Studebo & hic, qua per angustias

VI.

tem-

temporis possum, commodis tuis. Nam & Pars ultima, quam pariter expediemus, de Consecratione Augustorum, item Appendix de Coloniis, & Urbibus, negotii quidquam nobis facefient. PUBL. Quamcunque in his omnibus infumferis moram, longe mihi jucundissima erit, multumque proficua: tibi porro liberata integra promissi fides, apud Tyrones, quibus tam commode faves, ac consulis, tuo cœmento, propriaque regula, monumentum struet æternitatis.

DIALOGUS II.

Elogia Cleopatrarum, Juliae, & Augusti.

TULLIUS.

I.

Non adeo hoc argumentum constringo, ut solos Augustorum Numos prodire hic velim. *Cleopatra* Regina, quæ chorum ducit in Tabula Ima, apud Romanos Augusta non fuit. Princeps tamen erat, cui *Populus*, non tam ex merito, quam ob *M. Antonii* Triumviri, eam tenerius, quam purius, deperientis metum, & adulationem, auro, argentoque votivo studebat. PUBL. Cerno hic caput fœmineum, religatis crinibus, cum fastigiolo, sub cujus velato pectore prora Navis rostratae, sive cuspidibus ferreis præfixæ. Circum lego: REGINÆ REGUM FILIORUM REGUM CLEOPATRÆ. Peculiare hoc sane, superbumque elogium. TULL. Pinxerunt hunc Numum *Golzius* Tab. LIII. n. 2. *Patinus* Famil. p. 22. n. 6. *Argelatus* p. 9. & alii. Adversa ejusdem Caput *M. Antonii* refert, addita tiara Armeniaca, & epigraphæ: ANTONI. us. ARMENIA DEVICTA.

TAB. I.
N. I.

II.

PUBL. Recordor illius Numi, quem in *Exercit. Proœm.* Tab. III. n. 6. mihi pinxeras: cujus Antica pariter *Antonium*, hedera coronatum tanquam Liberum Patrem, exhibet: Possica vero supra cistam *Bacchi* parvulum *Cleopatrae* caput, inter geminos tor-

tuo-

tuosos Asiæ serpentes. TULL. Plurimis Numis *M. Antonius*, adulteris hujus Amasiæ suæ amoribus usque in perniciem suam irretitus, hanc fœminam, *Ptolemei Auletis*, ut volunt, Aegypti Regis filiam, & Regni cum fratribus *Ptolemais* hæredem, honorari fecit: qui tum græce, tum latine inscripti, apud *Golzium*, & *Patinum* in Gente *Antonia* exstant. In his amborum capita, nunc jugata, nunc opposita sibi, nunc singula in utraque Numi facie comparent.

PUBL. Docuisti me jam olim ad Numum supra relatum, cum Asia jam tunc Romanis parere debuerit, *Antonium* Triumvirum sic egisse cum Imperii Provinciis, ac si Dominus earum fuisset, & in *Cleopatram*, ac Filios ejus, quorum Pater tum *Jul. Caesar*, tum ipse fuit, Phœniciam, Cœlesyriam, Cyprum, ac magnas Ciliciæ, Judææ, & Arabiæ, itemque Armeniæ partes, Regio cum axiomate contulisse. TULL. Ergo Elogium Numi præsentis & verum simul, simulque fastuosum fuit. Testibus quippe *Plutarcho*, item *Dione* Libr. XLVIII. latina conversione, „ *Antonius* „ Alexandrinis epulum præbuit, ac in Concilio Populi, *Cleopatra*, „ ejusque Liberis, propter se Sedem dedit, habitaque ad „ populum quadam oratione, *Cleopatram* *Reginam* *Regum*, & *Ptolemeum*, „ quem *Cæsari* *ionem* cognominabant, *Regem* *Regum* appellari jussit. „ Verumtamen præconium istud in hoc unico, de quo agimus, Numo legi, non item in aliis. Hic porro vel ideo votivis tanto rectius accensendus erat, quia elogium dativo casu efferens, inscriptionem potius, ac dedicationem, quam epigraphen simplicem continet. Prora navis apposita Classem denotat, quam opulentissima hæc Regina pro *Antonio* contra *Octav. Cæsarem* instruxit, ipsa eundem comitata. Dum vero apud *Actium* victoria in *Cæsarem* inclinaret, prima cum pluribus navibus effugiens, cladi plenæ viam aperuit.

III.

PUBL. Numum alterum græcum ejusdem, ut autumo, *Reginæ*, ego recensere non aggredior. TULL. Adversa ejus *M. Antonii* Caput nudum, senile, ac imberbe iterum sistit, in lævam conversum, ante cujus faciem est lituus auguralis. Epigraphe: *M. ANTONIΩΣ ΑΤΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΙΩΝΙΣΤΗΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ*: i. e. *M. ANTONIUS IMPERATOR AUGUR TRIUMVIR*. In Aversa comparet Caput fœmineum velatum, cum fastigiolo. Circum est: *ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ. ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ. ΘΕΑΣ ΝΕΩΤΗΡΑΣ*. h. e. *REGINÆ CLEOPATRÆ DEÆ NOVÆ*. Cl. P. *Jobertus*

IV.

N. II.

p. m. 470. edit. germ. cæteras inter Novas Retextiones advertit, olim in hoc Numo ΟΣΑΝ lectum esse, ob cujus vocis obscuritatem Eruditi ab expositione abstinerint. Tandem vero doctum quempiam Virum, vero simillime *Harduinum*, advertisse malam hujus vocis lectionem, ob literas nonnihil attritas. Ο. enim pro O. & E. pro E. habitum esse: N. ad primam hanc vocem attinere, eamque claudere creditum fuisse, cum sequentem incipere debeat. Unde felicius legit, ut supra scriptum, ac transpositum fuit, ac docuit, *Cleopatram* hanc posteriorem elogio *Dea* fuisse honoratam, quale jam dudum antea *Cleopatra* alia tulerit a *Ptolemeo* Philopatore, *Dei* cognomine uso. Atque idcirco dici *Novam Deam*. Apud *Golzium* in Cæs. Tab. LIII. n. 9. diserte scribitur ΟΣΣΑΝ ΣΟ-ΤΗΡΑΣ: quod, ipso interprete, foret: *Omnium*, aut *Universi Servatricis*.

V. PUBL. Superbius multo, turpiusque, huic Dominæ Numus iste, quam anterior, est adulatus. TULL. Excusat id nonnihil *Harduinus*, quod Veteres, dum Principibus adhuc viventibus *Dei*, vel *Dea* nomen præconiî loco tribuerent, non propterea divinitatem naturæ eisdem adscripserint, sed similitudinem quamdam, videlicet Majestatis, Bonitatis, Potentiæ, & si quæ alia in Principibus Deorum quodammodo æmula sint. Uti v. c. in sacris Literis Exod. VII. 1. *Dixitque Dominus ad Moysen: ecce constitui te Deum Pharaonis*: participatione nimirum potentiæ meæ, qua conteras Pharaonem. Item Ps. LXXXI. v. 6. *Ego dixi, Dii estis, & filii Excelsi omnes: vos autem sicut homines moriemini &c.* ubi Judicibus injustis, qui Dei potestatem habent, comminatur venturus justus Judex. *Golzianum* quoque elogium *Servatricis omnium*, aut *Universi*, mollius accipies, si attenderis, proclive antiquis fuisse, pro multis dicere omnes, & Orbem pro Imperio supponere.

VI. PUBL. Valeant ista, ut possunt. Cæterum novi, hanc Reginam, quantum divitiis affluebat, tantum potentia pariter eminare voluisse. Moliebatur itaque grandia, ut, ejectis Fratribus, rerum sola potiretur. *Cæsari*, atque *Antonio* se prostituit, spe Imperii Romani unacum thoro eorum obtinendi. Posterioris fortunam ut sustentaret, Filios ut in culmen tolleret, egit omnia. Factus tanti, tantæque profusionis fuisse scribitur, ut margaritam, quæ regnum valeret, aceto resolutam in cœna sorbens, jactaret, se nec Regno satiari. Sed quæ florente fortuna perpetuum adu-

lationibus locum fecit, vincente *Octavio*, nec Regnum, nec *Antonium* suum servare potuit, immo neque seipsam. Conclamatis namque rebus, ille sibi pugionem in viscera adegit: ipsa, ne Romæ catenis onerata Triumphī spectaculum esse cogeretur, satius habuit, venenato aspīdi mordendum pectus ultro præbere.

TULL. Numum III. e *Plinio Harduiniano* excepi, ubi Tab. VII.
II. n. 3. unacum *Aversa* pingitur, & æreus magnus esse notatur, expositus Tom. I. p. 138. not. 23. Anterior est Caput Augusti TAB. I.
radiatum, cum fulmine ante faciem, & Stella, vel Sole supra N. III.
frontem radiante, ut scribitur, Sculptore id omittente. Epigraphe: COL. ONIA ROM. ALENSES PERM. ISSU DIVI AUG. USTI, subaudi, hunc numum signavit. In *Aversa* vides Caput nudum fœmineum, cum Lunula in capite, & Orbe sub Collo. Circum-
JULIA AUGUSTA GENETRIX ORBIS. *Argelatus* p. 9. hanc
imaginem pingens, eidem circumscripsit p. 53. *Julia Augusta*
Aug. F. Genetrix Orbis: & numum hunc *Livia* tribuit, Conjugi Au-
gusti: quæ, cum ab hoc ceu Filia fuisset adoptata, ab ejus mor-
te nomen *Julie* assumerit. *Grosæus de Bose* in Dissert. de Cultu Ele&. R.
Salut. Deæ in *Adversa*, loco Augusti, Caput aliud fœmineum N. p. 32.
pinxit, cui subscripsit: *Salus Augusta*: cæterum hunc æris mediū
numum pariter *Livia* imputavit.

PUBL. Memini hoc loco, dixisse te mihi *Part. I. Dial. XLV.* VIII.
n. 4. quanta cum contentione Doctiss. *Jobertus* numos omnes,
qui *Julie* nomen ferunt, *Livia* abneget. Hanc enim aliquando
Juliam dictam, & ab *Augusto* adoptatam esse, nemini concedit,
ob summam contumeliam, quæ tam absurdo ex facto in Monar-
cham sapientissimum derivaretur. *Livia* numos, tam græcos,
quam latinos, etiam ab ejus morte cufos, has, ait, disertas epi-
graphes habere: *Divæ Livie Divi Augusti*: vel ΘΕΑ ΛΙΒΙΑ. TULL.
Vereor ego, ne non minus absurdum fuerit, quod *Augustus* huic
sue *Livie*, quam *Tiberio Claudio Nerone* abstulit, dum actu ex hoc
gravidum uterum ferret, publice nupserit. Item, quod compu-
lerit *Tiberium*, postea Successorem suum, repudiata contra omnem
voluntatem suam *Vipsania*, ad *Juliam* filiam suam ducendam. Quæ
nihilominus ab hoc Sapientissimo Principe acta sunt. Magis ab-
surdum aliis visum est, si *Julia* filia ejus, summe impudens & pro-
stituta fœmina, quam omnes abominabantur, iis numis, qui nomen
Julie ferunt, publice honorata fuisset.

IX. Cl. tamen *Harduinus* Numum præsentem vult esse *Julia* hujus, non *Livia*: quod solus non sentit. In exponenda vero Epigraphe singularis est. *Genetrix*, ait, appellatur, ut ab altera *Julia* secerneretur, quam ipsa genuerat, Uxore *Germanici*, nimirum *Julia Agrippina* Augusta. *Mater* scribi non debuit, ne *Mater Orbis*, videlicet Romani, prædicari crederetur: quo sensu *Livia* dicta fuerat *Mater Patriæ*. *Vox Orbis*, inquit, hic una non est, sed singulis literis plures designat. Nam quid sibi vult *Genetrix Orbis*? Quæ *Fœmina*, quæve *Dea*, *Orbem* genuisse dici possit ullo bono sensu? Divisis ergo literis legendum: JULIA AUGUSTA GENETRIX O. bstrinxit R. onulenses B. enesicio I. mpetrato S: ingulari: scilicet jure *Monetæ* cudendæ, *Hispali* Urbi, cujus erat hic numus, & quæ *Colonia Julia Romulea* olim, hodie *Sevilia* appellatur, exorato. Ita ille.

X. PUBL. Quando sic hariolari licet, videri possit & mihi, sive *Livia*, sive *Julia* hic laudetur, Caput attamen ipsius non comparere, sed lunam referre, ob lunulam impositam. Quæ cum influxu suo omnibus det fecunditatem, *Genetrix Orbis* non plane inconcinne prædicari potuerit. TULL. Tam Augusti, quam Augustæ, sub Solis quidem, Lunæque imaginibus haud semel efferebantur, quod & paulo post videbimus. Attamen hæc tua cogitatio in rei Summam nihil hic confert. Perge sis ad Numum IVtum.

XI. PUBL. Adversa Victoriæ exhibet alatum, quæ supra orbem consistens, dextra elata laureum Sertum ostendit, læva demissa palmæ ramum deportat. Epigraphe ad lævam inchoans est: SALUS GENERIS HUMANI. Aversa querneam intra coronam nil habet, nisi literas: S. enat. P. op. Q. ue R. omanus. TULL. Dubiæ interpretationis hic Numus, apud *Patinum* Famil. p. 306. semel, ac iterum pictus est, Victoriæ nunc in dextram, nunc in lævam conversa. Incertam de eo facit opinionem, quod ejus epigraphe, sub diversis Augustis, circum varias imagines legatur. Et primum quidem adhibita creditur sub Triumviratu. Nam apud *Golzium* est *M. Lepidi* numus, ubi circum dextras duas commissas, caduceum tenentes, eadem adscribitur. *Argelatus* tres numos commemorat, omnes cum capite, ac titulis *Cæsaris*, adhuc Triumviri: quorum primus tres figuras tripodi assistentes, alter easdem sacrificantes, cum quarta humi procumbente, atque

In *Plin.*
suo Tom.
I. p. 138.
not. 23.

TAB. I.
N. IV.

caduceum, & cornucopiæ tenente, sistit: tertius tres dextras conjunctas, cum caduceo, fascibus, & securi, ac orbe redhibet, semper addito lemmate: *Salus Generis humani*. Hos porro recenset p. 23. Superaddit vero p. 29. quartum, quintumque, cum Capite, & Nomine *Augusti*. Prior Victoriæ super orbem habet, ut hic eam vides: posterior Victoriæ refert, quæ clypeum columnæ appensum coronat. Lemma ut ante est.

Rursum vero id legas apud eundem p. 99. duobus in *Galbe* XII. Numis, circum fœminam, quæ temonem sustinens, orbemque calcans, ut Fortuna, cum patera ad aram accensam libat. Tandem p. 147. etiam in consimili *Traiani* Numo. Videtur proinde hæc epigraphæ non referre personæ elogium, sed rem potius exhibitam spectare, videlicet Concordiam, Victoriæ, Fortunam, quæ *Generi humano*, Imperio scilicet Romano, *Salutem* attulerint. Suo namque pro Imperio Quirites Orbem supposuisse, jam supra te monui, *Ovidio* eapropter canere auso:

Juppiter arce sua totum cum spectet in Orbem,
Nil nisi *Romanum*, quod tueatur, habet.

Fastor. l.
v. 78.

Quo tamen pacto nihilominus honor ad eos rediit, qui hæc procurarunt. PUBL. Tam apposite profecto, ut melius non potuisset, concepta fuisset hæc Epigraphæ, maxime sub *Augusto*, si Romanis lumen illuxisset, ut *salutem Generis humani*, tunc natam cum Christo, prædicassent.

DIALOGUS III.

De aliis Elogiariis Augusti, itemque Neronis Numis.

TULLIUS.

I. **S**Tudia Populorum erga Principes, quocumque affectu agerentur, nullum Laudationis locum omiserunt, nec illum proinde, qui a simili ducitur, negligentes. Cujusmodi tria tibi Exempla ex *Harduino*, non quidem a me picta, saltem commemorabo. Priora duo *Augustum* spectant, postremum *Neroni* ablanditur. Exstat nimirum Tab. VI. *Pliniana* n. 8. Numus æris medii, in cujus adversa Caput *Augusti* nudum comparet, cum titulo græco: ΚΑΙΣΑΡ ΣΕΒΑΣΤΟΣ: *Cæsar Augustus*. In aversa est caput senile barbatum, adjecto nomine: ΠΛΑΤΩΝ: i. e. *Plato*. Incertæ hic Urbis Numus, *Augustum*, e Viri Cl. sententia, non vulgari elogio, *Platoni*, quem *Divinum* appellarunt, sapientiæ laude æmulum facit. Alter æris parvi Numus Tab. X. n. 8. denuo Caput nudum *Augusti* sistit, cum lauri ramo, in ferti dimidii formam flexo ante vultum, addita voce: CÆSAR. Postica pars iterum ornatur Capite senili barbato, ac insuper laureato, infra cum sola litera græca Δ, indice Nominis, quod in alio consimili Numo æreo medio, ubi vero Caput laurea caret, integre scribitur: ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ: h. e. *Lycurgus*. Huic porro, qui *Lacedæmone* sapientissimas Leges tulit, *Augustus*, tanquam optimus in Italia Legum Conditor, pari affectu, æque, ut antea *Platoni*, suppar laudatus est.

II. Numus tertius ibidem aversa solummodo sui parte pictus est Tab. II. n. 5. diciturque æris medii esse, inque Aversâ Caput *Neronis* referre. Consideret in eo Semidea velata, cum patera, & hasta, græcaque circum epigraphæ: ΠΡΟΝΟΙΑ ΝΕΟΥ ΣΕΒΑΣΤΟΥ: h. e. *Providentia Novi Augusti*. Cujus Urbis perrarus, ut insit *Harduinus*, hic Numus existat, obticuit. Vox *Novi* eundem in

peregrinam, novamque sententiam abduxit. Cum namque in alio *Augusti* Numo, in quo alii Templum viderant, ipse Armarium Tarragone structum agnoverit, vocemque subscriptam: *Providentia*: interpretatus fuerit, quod *Augustus* hanc Urbem provido consilio Armamentarium Imperii esse voluerit: nunc eadem ambulans chorda, *Neronem* alia in Urbe idem præstitisse asseverat. Qua proinde de causa Princeps, Abavo suo simillimus *Providentia*, *Novus* denique, & alter *Augustus* in hoc Numo sit prædicatus. Quæ autem utriusque Numi expositio non alia ratione, quam *Hartdumiano* ingenio, novitatis cupidissimo, nititur.

PUBL. Ambos hos Numos jam Parte anteriore, cum de Aris, Templisque differeres, mihi commemorasti. Ego porro hic vocem *Numus* non comparative summissem: sed Gratulationem Imperii nuper initi arbitratus fuissim. Sin porro Numi hactenus allati eo, quo exposuisti, sint sensu concepti, belle profecto quadrant præsens nostrum in argumentum. Non minus vero sequens, hujus Tabulæ Utus, quem ego in typo gypseo teneo. Adversa, quam omisisti, circum Caput juvene nudum sic habet: NERO CLAV. CÆS. IMP. LVRINO (nisi L. ucio VRINO) VOLVMNIO II. VIR. is. In Aversa contrapostita sibi sunt Capita juvenis Viri, supra quem Sol micat, & Fœminæ, cui Luna superposita: quæ se mutuo respiciunt. Epigraphæ, infra ad lævam inchoans, est: NERO CLAV. CÆS. IMP. OCTAVIA AVG. usli F. ilia. III. TAB. I. N. V.

TULL. Ita hunc Numum pariter laudat *Argelatus* p. 89. & inde colligit, eundem vivente adhuc *Claudio*, & *Nerone* necdum imperante, eum esse, cum hic non scribatur *Augustus*, neque *Claudius* appelletur *Divus*. Sol, & Luna, in capitibus utrorumque, eosdem his omnium Siderum Principibus, elogiario stilo per picturam loquente, comparatos fuisse denunciant. Verumtamen *Patinus* Impp. p. 88. in Adversa consimilis, ac recusi Numi, post collum Capitis nudi parazonium transverso situ apinxit, & epigraphen sic posuit: *Nero Clav. Cæs. Aug. Imp. Urino Volumnio*. In Aversa *Nero* denuo scribitur *Aug* & *Octavia* pariter *Augusta*. Quam formam *Argelatus* quoque recensuit. IV.

Triflani porro sententia, quam adduxit *Patinus*, Epigraphæ Adversæ foret Inscriptio elogiaria, sic legenda: NERO ni CLAV. dio CÆS. ari AVG. uslo IMP, eratori VRINO VOLVMNIO: V.

nec

nec esset hic locus Duumviris. Compararetur enim *Nero*, Jovi Orat. IV. *Urino*, sive *Imperatori* dicto, quem Græci *ἑρῖς* scripsere, juxta *Ar-*
 in Ver- *rianum*, & a Prænestinis Romam translatum esse, *Cicero* testatus
 rem. est. Item DEO *Volumnio*, sive *Menti*: Sacrificabant namque,
 L. IV. de cum primis nupturi, *Deo Volumnio*, *Deæque Volumniæ*, ut bona vellent,
 Civ. D. tradente *S. Augustino*.
 c. 20.

VI.

Verius autem putem, immo, tuum juxta Numum, plane certum, Duumviros hic, non Deos, latere. Nam & apud *Jobertum* Tab. ult. n. 14. hic idem Numus *Neronis Aug.* depictus est, in quo lego: VOLVMNIO LORINO II. VIR. o vel is. Apud *Argelatum* aliquando est *Urino*, aliquando *Lurino*, hic *Lorino*: quam varietatem inducere potuerunt literæ nonnihil obscuræ, vel attritæ. Arbitrentur vero de his omnibus, qui Numos ipsos, eosque integros, inspexerint: quia pictores, sculptoresque, facile, ac sæpenumero peccant, nisi sub oculo Scriptorum, horumque virgula censoria laborent.

VII.

PUBL. Numus VI. Aversa sola pictus, rursusque græcus, TAB. I. an pariter *Neronis* existit? TULL. Omnino, magnus quidem, &
 N. VI. *Ægyptius*. *Spanhemio* vulgante, Tom. II. p. 500. Elogium ejusmodi intra sertum laureum refert, Christo Salvatore omnium uni, solique debitum, hic porro deterrimo Principi sane impiissime adhibitum. Scribitur enim: ΤΩ ΣΩΤΗΡΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΥΜΕΝΗΣ. L. ENAT: infra posita Lunula: i. e. SERVATORI ORBIS. A. mo XI. Etiam *Trajanus*, ut ibi notat *Vir Illustris*, a *Nicopolitanis* ad Istrum prædicatus fuit ΣΩΤΗΡ ΤΗΣ ΠΟΛΙΣ, *Servator Urbis*: quod modestius. Rursus autem eidem sacrilege scriptum est a *Pergamenis*: ΘΕΩ ΣΩΤΗΡΙ ΚΑΙ ΤΩ ΘΕΩ ΣΕΒΑΣΤΩ: *Deo Servatori, & Deo Augusto*.

VIII.

Hadriano elogium *Jovis Olympii* per frequenter tributum fuit in Numis, ut in ære *Nicomedensium*, ubi capiti ejus, omisso nomine, circumpositum legitur: ΘΕΟΣ ΟΛΥΜΠΙΟ: *Deus Olympius*. Quod & *Commodo* factum, quoniam *Hercules*, quem pariter *Olympium* dixerant, esse omni cum contentione voluerat. Sed & *Optimi Maximi* præconia, *Jovi* subrepta, *Augustis* pluribus, cum primis *Traiano*, imputarunt: adeo, ut *Plinius* de eodem jactaret:

Panegyrr. c. 88.

„ Nec magis definite, distincteque designat, qui *Trajanum*,
 „ quam qui *Optimum* appellat. Ille *Parens* hominum, *deorum-*
 „ que, *Optimi* prius, deinde *Maximi* nomine colitur, quo præ-

„ clarior laus sua, quem non minus constat *Optimum* esse, quam
 „ *Maximum.* „

PUBL. Non ego de *Trajano* hoc admodum miror, pacato IX.
 saltem animi, Victore perpetuo, ac benefico, & Reipublicæ per-
 commodo Principe. Turpius autem *Optimi* elogio peccatum est
 in *Maximino*, paulo post hoste Reipublicæ dicto: qui tamen pa-
 riter *Princeps Optimus* celebratus fuit meo in Numulo, quem *Part.*
 III. Tab. I. n. 6. antehac pinxeras. Verumtamen quam affe-
 ctuum & adulationis moderationem quæras in cœcitate pagano-
 rum? Compatiendum illis potius, quam indignandum, idque
 tanto facilius, quanto minus irato Jove, vel altero Deo, hæc fur-
 ta præconiorum fiebant. His enim, tanquam fictis omnibus,
 Principes dominantes, ut res nihilo, anteibant.

DIALOGUS IV.

Juliae Severi, Postumi, & Aureliani
 Elogia.

TULLIUS.

MAritorum affectus in Uxores, harumque apud illos in- I.
 tercedendi ac impetrandi vis, effecerunt, ut Impera-
 tores quoque non permitterent modo, sed etiam cu-
 perent, immo procurarent subinde, vel plane jube-
 rent, ut Conjuges eorum dicerentur Augustæ, & a Senatu Po-
 puloque, omni Votivorum Studiorum genere, cumprimis vero
 Elogiis omnino singularibus honorarentur, & ad favendum pro-
 licerentur. Specimen cape in gemino Numo *Julia*, Conjugis
Septimii Severi: quam non solum *Augustam*, sed etiam *Domnam*,
 quasi Dominam, item *Piam*, ac *Felicem* dixere, licet scœmina ef-
 fet prostituti pudoris. Porro nemo fere Imperatorum præ *Severo*
 studuit ardentius, anteriorum omnium Cæsarum gloriam ad se,
 Liberosque suos transferre. Idcirco *Antonini* Nomen suam in fa-

miliam adscivit: se *M. Aurelii* filium haberi voluit: Conjugem dixit *Faustinae* filiam, cujus proinde præconia pariter tulit. Tu ex Numis hæc lege.

II. PUBL. Singularia certe sunt illa. In primo etenim Numo
TAB. I. sedet fœmina in sella reclinari, & alta, quæ dextra extensa triplex
N. VII. liliam tenet, lava sustinet hastam, quasi sceptrum liliatum. Pone: S. C. Circum lego: MAT. *er* (aut Matri) AVG. *usti* MAT. *er* SEN. *atus* MAT. *er* PATR. *ia*. TULL. Ita quidem hunc Numum pinxit *Aeneas Vicius* Æere 10. *Vitellii*: cujus Caput laureatum in Adversa comparere, hic vero *Sextiliam* ejus Matrem sedere, Indicis p. 46. notavit. Vereor autem valde, ne impostor quidam ex *Julia* Numo hanc imaginem, & epigraphen, fraude transtulerit in quemdam *Vitellii* Numum, eum hoc pacto singularem redditurus: per quem deinde *Vico* sit illudum.

III. *Argelatus* quippe in *Vitellio* alte hujusmodi de Numo tacet: neque hic talis fuit, quem Senatus in Matre tantopere honoraret, licet illa, *Suetonio* teste, *probatissima*, nec ignobilis Fœmina fuerit, In Vitell. c. 3. quæ duos Filios editos ex se, uno anno Consules vidit. Sed in *Vitellio* adeo parum solatii reperit, ut, dum illum ad Legiones missum, & Imperatorem dictum intellexisset, *pro afflicto eum statim lamentata sit*, nempe ob libidinem ejus, intemperantiam gulae, summamque profusionem: quæ non aliud fatum, nisi quod ignominiosissime subiit, eidem vaticinabantur. Unde profecto *Sextilia*, si Mater tam turpis Augusti ære publico prædicata fuisset, abominatura id potius, quam gratulatura sibi, probro ingenti, nequaquam honori duxisset.

IV. Aliter cum *Julia* se res habet, apud quam hujusmodi fastus locum facile reperit: quamquam *Caracalla* filius ejus (nisi, quod volunt nonnulli, ex prima is Coniuge *Severi* fuerit:) *Vitellio* nihil melior, immo deterior exstiterit. In hujus Fœminæ Numis *Argelatus* p. 281. hujusmodi typos auro, argento, & ære, iterum atque iterum editos laudat, cum ejus Capite in Adversa, ac titulis: JVLIA PIA FELIX AVGVST. *a*. In Adversa nunc stat ipsa, nunc sedet, cum hasta pura, & ramusculo quasi triplici, ac epigraphe: MAT. AVGG. (scil. *Caracalle*, & *Getæ*;) MAT. SEN. MAT. PATR. *ia*. PUBL. Quomodo vero *Julia* poterat esse Mater Senatus? TULL. Eo modo, quo Mater Patriæ, exemplo *Livia*, prædicata fuit: cura nimirum, & sollicitudine quasi

Materna, qua vel subinde apud Maritum Augustum commoda Senatus procuraverat, vel, ut procuraret, hoc pacto rogabatur.

PUBL. Numus alter Fœminam stantem habet ad aram succensam, cum patera, & hasta: ante Aram tria Signa Militaria stant erecta. Lemma est: MATER CASTRORUM. Infra: S. C. TULL. Hunc Numum æris medii, cum Capite & Namine *Juliae Augustæ* in Adversa, *Patinus* edidit Impp. p. 230. & *Argelatus* tam argenteum, quam æreum, Fœmina nunc stante, nunc sedente, recensuit. *Matris Castrorum* elogium *Julia*, pro voto *Severi*, adhuc vivens tulit, ad imitationem *Fauslinae* junioris: quod huic *M. Aurelius* defunctæ addiderat, postquam a Senatu Diva proclamata fuit. Quoniam enim cum ipso in Castris degens, emoriebatur, ille novam hanc Deam Militibus Patronam, ac Matrem dedit, quod *Jul. Capitolinus* in *Aurel.* docuit.

PUBL. Numus nonus perelegans est, & gemino Capite nitet jugato: quorum antè radiante Corona Solem referre videtur, posterius Lunam, cujus tesseram cornutam & in capite gestat, & sibi præterea etiam suppositam habet, non abludente lemmate: CLARITAS AVG. *usta.* TULL. Rarissimum hunc Aureum Numum selegi ex *Gotha Num.* p. 65. In cujus Adversa æque occurrunt Capita duo jugata, sed barbata, & laureata, cum epigraphe: POSTVMVS PIVS FELIX AVG. Sunt porro, qui Patrem & Filium, Tirannos ambos Imperium vi corripientes, hic exhiberi existimant: aliis Caput alterum aut Jovis, aut Herculis esse videtur, cum dubitent valde, an *Postumo* filius, & si filius, an *Coaugustus* is fuerit.

In Adversa *D. Liebe* legit: *Claritas Augusti*, id quod minime congrueret, si ambo *Postumi* existerent in Adversa, & quoniam laureati, verosimillime ambo etiam *Augusti*. Nullius autem injuria legetur *Claritas Augusta*, quæ utrumque pariter afficeret. Id, quod similiter existimem de Numo æreo parvo *Diocletiani* apud *Patin.* p. 353. Ubi circum Apollinem stantem cum Orbe, assidente captivo, æque scribitur: *Claritas Aug.* quamvis postea in Indice p. 426, notetur: *Augg. i. e. Augustorum*: ut nescias, ubi mendum irrepperit, vel an duplex sit Numus. Parvuli alii *Constantini M.* ac Filiorum ejus Numi habent: *Claritas Reipublicæ.* Sed non tricemur de hac Lectione: sufficiat nobis, rariores hos Numos ad peculiarium Elogiorum censum rite referri, neque

Claritatem Augustam splendidiore simul, aptioreque symbolo exprimi potuisse. Sol enim, ac Luna, universi mundi prima sunt lumina, quibus diu, noctuque illustratur pariter, ac fovetur.

VIII.
TAB. I.
N. X.

PUBL. Magis mihi peregrinus, nec minus rarus videtur Numus, quem proxime subjunxisti, cum capite radiato, & lemmate: DEO ET DOMINO NATO AVRELIANO AVG. *usto*. Quid sibi cumprimis vox *Nato* hic velit? TULL. *Spanhemianus* hic Numus est Tom. II. p. 491. & Oedipo indiget, nisi sententiæ viri illustris acquiescas. Subdit is, prædicari *Aurelianum* hoc Numo *Deum ac Dominum Natum*, quod esset e numero *Γενητῶν*, sive Deorum *Genitorum*, & Indigenarum, ad contrapositionem alterius Numi, ubi *Sol* simpliciter dicitur *Deus ac Dominus Imperii Romani*, cujus oras omnes cum Orbe perlustret, *Ingenitus* autem, ac *Aeternus*, ut opinabantur, & ex *Ἀγενίτων* numero.

IX.

PUBL. Forte Cl. *Harduinus* alicubi aliter hariolatus est: vel, si ex ingenio, ac usu ejusdem hic agere liceret, sub voce *Nato* ænigma latere credi posset, disjectis literis ita forsitan evolendum: DEO ET DOMINO N. *ostro* A. c T. *riumphatori* O. *rbis* AVRELIANO AVG. Ingenii causa hoc a me festivo inspersum accipias, obsecro. Ansam cepi ex clarissimis, usque fere perpetuis hujus Imperatoris triumphis, quos de variis barbaris populis, Imperium graviter laceſſentibus, itemque de compluribus e Tirannorum sub *Gallieno* insurgentium turba, feliciter ad officium compulsis, cum gloria retulit. TULL. Non plane absone interpretatus es, mere vero conjecisti, licet Aversa tuum in sensum percommoda videatur. Ibi enim duo milites Coronam lauream sustinent, clypeo hostili abjecto subtus cubante, addita epigraphe: RESTIT. *utor*, aut *Restitutori* ORBIS. Alio in Cari Numo similiter legas: DEO ET DOMINO CARO AVG. Nimirum *Deo*, non similitudine naturæ, sed Potestatis, ac Majestatis. Utcunque vero hanc vocem emollias, attamen blasphemiam non effugit.

DIALOGUS V.

Probi, Severi, Constantini M. & Gratiani Præconia singularia.

PUBLIUS.

DUm Numum XI. intueor, illorum recordor, quos confimili, licet vario typo, pinxeras mihi in *Exerc. Proem.* Tab. VI. simulque *Dial. XX.* monueras, hoc pacto exprimi non infrequenter solitos esse vel ipsius Romæ Authores, primaque incunabula exhibita fuisse, si ipsa in Urbe hujusmodi Numi signati sint: vel alias hac forma Colonias Romanas, quæ Jus Civitatis haberent, Originem suam indicasse. Præfente autem in Numo, haud obvio, supra Lupam, quæ Romulum, Renumque lactat, scribitur: **ORIGINI AUG.** *ustæ*, vel *AUG. usi*: infra lego notas numerales XVII. I.

TULL. Parvum hunc æreum Numum reperi apud *Goth. Num. p. 455.* cum capite Probi radiato in Adversa. Parum vero Erudiciff. Eruditor hic exponit: nisi quod advertat, Originem *Probi* esse in obscuro, cum *Aurel. Victor* eum Dalmatam, *Vopiscus* Pannonium fuisse tradiderit: unde communiter Sirmio scribitur oriundus. In id autem inclinât, eum, qui hunc Numum concepit, Originem *Probi* Romanam, i. e. ex Urbe, quæ jure Romano gauderet, prædicare voluisse. Addit præterea, parem se *Claudii Gothici* Numum vidisse: unde quodammodo fluere videatur, ambos Imperatores eadem patria Urbe, & Colonia Romana progenitos. Commemorant hunc Numum etiam *Spanhem. II. p. 602.* & *Argelatus p. 412.* nihil vero in eodem docent. Prior tamen hoc duntaxat observat, Lupam Numis expressam, deductæ a Romanis Coloniae tesseram esse: in portis vero, ac porticibus ipsius Romæ Urbis exsculptam, designasse, quod id Romanorum esset opus. II.

III.

PUBL. Quod si hoc in Numo scriptum esset, aut legeretur: *Origini Augusta*: extra dubium fore crederem, hic non de *Probo*, sed ipsa Dignitate Augusta, sermonem esse, quæ Originem suam *Origini Romanæ* debuit. Si tamen a *Probo* recedere non libeat, nec liceat, is certe, nisi per Nobilitatem Generis, per propriam animi Virtutem, & laborem infatigabilem, atque fortitudinem bellicam, sive, dum sub Antecessorum Imperatorum auspicio, sive suo, jam ipse Augustus, exercitum duceret undique prope victricem, *Origine Romana* maxime dignum se præstitit.

IV.

TULL. Antequam proximum Numum XII. intuearis, memorem esse te velim eorum, quæ Parte anteriori, dum de Apolline ageremus, tibi suggereram. Quam scilicet peregrinam, & adversam omnibus aliis opinionem inierit, primusque in orbem jactaverit Cl. *Harduinus*, contendens, primam Cæsarum Gentem, quam omnes, cunctorum Scriptorum testimonio, cum *Nerone* desiisse norunt, scæminea tamen propagatione plura per Secula perdurasse, sic, ut postremos adhuc Imperatores cognatum *Augusti* Sanguinem ex Matribus, aut Conjugibus, aut Aviiis traxerint. Id, quod inter cætera ex Numis illis arguit, in quibus *Aeternitas Augusti*, vel alia consimilis epigraphe occurrit. Nec enim Veteres ita desipuissent, ait, ut ignorarent, hæc vota in hominem, qui mori deberet, non cadere. Aeternitatis itaque præconio Domus Cæsareæ, non Personæ, durationem optasse, & gratulatos fuisse. In quo, nemine forsitan invito, verus fuerat, si perennitatem Imperii apud Romam, non apud Gentem Cæsaris, optatam, prædicatamque dixisset. Quoties enim legimus in Numis: *Romæ Aeternæ*: item: *Aeternitas Imperii*? Esto porro, hoc etiam Principibus devotione Populi aliquando acclamatum fuisse: accommodato certe ad vices hominum sensu id factum esse, ratio sana cuilibet suadebit, tam scilicet ii diuturni ut essent, quamdiu fata id sinerent. Ubi profecto insipientiæ nihil intervenit.

V.

TAB. I.
N. XII.

PUBL. Admones hoc, quia nimirum tam prior Numus in *Harduini* sententiam pertrahi posset, quam subsequens: in quo Roma galeata, insidens clypeo, læva sustinens hastam, in Victoriolam, quam dextra extenta gestat, læta intuetur, cum epigraphe: PERPETUITAS AUGUSTI N. *ostri*. Infra: AQ. *uileia* P. *orcussa*. Bellus est hic typus, quoniam Urbs ista Imperium Orbis vincendo sibi adseruit, &, quamdiu vincebat, conservavit.

vit. TULL. *Severi Cæsaris*, quin & Augusti dicti, atque *Galerii Maximiani Armentarii* e Sorore Nepotis, hic Numus est apud *Patinum* p. 361. cum Capite ejusdem laureato in Adversa, ac Nominibus: FL. *avius VAL. erius SEVERUS NOB. ilissimus C. esar.* Hujus perpetuitas in Augusto culmine sane brevissimo, nec integri triennii termino circumscripta fuit. Verumtamen *Argelatus* p. 448. ex *Bandurio*, atque *Tristano* pares Numos adducit, in quorum uno AUG. in altero vero AUGG. *istorum* scriptum fuit.

PUBL. Parvulus est meus Numus æreus, integer adhuc, VI. sed lineis haud amplius asperrimis, quem tuo post anteriorem penicillo dignatus es, quoad partem averfam. TULL. Merebatur id nempe, si non elegantia, certe raritate sua: quare illum percense.

PUBL. Adversa Protomen habet galeatam simul, ac laureatam, vultu virili, & mediocriter barbato, cum clypeo, relique humeris imposito. Epigraphe: IMP. CONSTANTINUS AUG. In Adversa duæ Victoriæ alatæ super cippum, in quo: VOT. V. præter palmas clypeum tenent, ita inscriptum: C. P. A. B. R. N. *Harduinianum* ingenium hic mihi peroptem.

TULL. Succurret illud feliciter. Repertus fuerat Numus Constantinianus, ut me docet *Jobertus*, in cujus Adversa stat, apud *Argelatum* autem sedet figura, cum hasta, & orbe, ac epigraphe: CONSTANTINO P. AUG. BAP. NAT. quod legebatur: CONSTANTINO P. *atri* AUG. *usti* BAP. *tismi* NAT. *alis*. Obscuri & inconcinni sensus hæc Lectio, plausum tamen obtinuit Eruditorum, quod hic Numus Testis videretur, auro desiderabilior, Baptistini Constantiniani.

Verumtamen eo exacte inspecto, & aliis consimilibus (in quibus an hic tuus etiam fuerit, ignoro) bona fortuna repertis, apparuit, literas nonnihilo exesas, vel attritas, rite cognitatasque non fuisse, & loco BAP. positum esse BRP. Quo animadverso, Cl. *Harduinus* hanc epigraphen ita resolvit: CONSTANTINO P. *atri* AUG. *usti* B. *ono* R. *ei* P. *ublica* N. *ato*. Quod elogium, cum optimo sententiæ fluxu enodatum, hos in Numos ex Lapidibus, & Panegyricis Orationibus, ubi non uni tributum fuit, translatum dicitur. Additur insuper confirmandi gratia: Imaginem nihil sacri, minime vero quidquam Baptismum innuens, referre. *Constantinum M.* dum baptizaretur, sive citius id, sive sub vitæ demum finem sit factum, tunc tamen *Patrem*

Augusti scribi non potuisse: cum tres Filii ejus, quamdiu ipse superstes erat, non nisi Cæsares permanerint. Demum, hos Numos ne quidem esse *Constantini M.* qui *Flav. Julius* dicebatur, sed alterius cujusdam, qui *Flav. Claudius* appellatur.

VIII. Hæc fere Doctiss. *Jobertus*: qui contendit, *Flaviæ* Gentis diversas Lineas fuisse, *Juliorum, Claudiorum, Valeriorum, & Maximorum.* Omnia quippe hæc Nomina, inquit, nullo in Principe unquam conveniunt: Vultus præterea eorum nimio opere sunt discreti. Putem ego, hanc thesin demonstratione multa, & admodum solida egere: quam talo suo cubare interea permitto. Numulum vero tuum *Constantini M.* esse, certissime teneo: qui in aliis apud te Numis persæpe scribitur *P. ius F. elix AUG. usus.* Unde non video, cur in præsentis Numo legi oporteret: **CONSTANTINO P. avi A. ugusti, & non potius P. io A. ugusto B. ono R. ei P. ublica NAT. o.** Quæ postrema libenter accipio.

IX. Quod in cippo legis: **VOT. V.** designat *Vota Quinquennalia*, pro primo Imperii Quinquennio feliciter exacto An. Chr. 310. soluta: de quibus infra Cap. III. plura. **PUBL.** Amo te plurimum, quod Numulum hunc commentatione tua mihi chariorem effeceris, eleganti, & bene merito tanti Principis elogio scite exornatum. **TULL.** Perge sis jam ad Numum **XIV**tum, quo Caput hoc I. nobili coronide finiemus. **PUBL.** Confident in eo *Fœminæ* duæ, galeata una, cum hasta, & *Victoriola*, quam dextra super orbem gestat: qualem & altera sustinet, capite turrato spectabilis, lævo brachio *Cornucopiæ* sustinens, ac pedem proræ navis imponens. Epigraphe: **GLORIA ROMANORUM.** Infra: **AQ. OB.**

TAB. I.
N. XIV.

X. **TULL.** Numum hunc aureum, æris vero media magnitudine, Medallionibus accensendum, vulgavit *Eruditiss. D. Liebe Goth.* Num. p. 363. estque *Gratiani*, cum ejus *Protome* diademata, & nomine: *D. ominus N. oser* **GRATIANUS P. F. AUG.** In *Aversa* geminam *Romam* intueris, *Antiquam Occidentis, & Novam Orientis*, videlicet *Constantinopolim*: quam *Constantinus M.* e diruto per *Sept. Severum* *Byzantio* splendide instauratam, *Sedi Orientis* destinavit, *Novamque Romam* dici voluerat. Hæc cum ad mare sit, *Genius* ejus muliebris navi pedem imponit. *Turres* in capite commune sunt *Symbolum Urbium*: *Cornucopiæ* divitias, & ubertatem demonstrat. Utraque cum pugnare

gnaret, & victrix esset, ambæ gestata Victoriola superbiunt. Romæ tamen veteri, quæ militibus potius, quam civibus coaluit, galea sua permixta est, in qua semper ab antiquo Martia comparuit.

Hæ porro geminæ Urbes, Imperii utriusque Metropoles, XI. junctim, non singillatim, tunc temporis erant vera *Gloria Romanorum*, ut commodum observat D. *Liebe*, subjuncto D. *Gregorii Nazianzeni* perbello epigrammate, quod latine conversum ita sonat:

Natura quidem binos haud Soles dedit:
Dedit ipsa binas attamen Mundi Faces
ROMAS, *Vetustam* scilicet *Romam*, ac *Novam*,
Hoc discrepantes invicem, quod, qua cadit
Sol, illa fulget, lucet hæc, qua se exerit.
Par utriusque pulchritudo, par decus.

De vita
sua Opp.
Tom. II.
p. 9.

Postremus versus id insinuare videtur, quod refert Historia: videlicet *Constantinum* dedito studio Constantinopolim ita initio struxisse, ut ædes principes omnes exacte Romanis pares essent, ac Senatores illuc vocati, suas quasi Domus, eadem forma, elegantia, & amplitudine structas, instructasque, qua erant Romæ, hac nova in Urbe reperirent.

Subscriptionem AQ. OB. legerunt alii: AQ. *uileia* OB. *signata*, nempe Moneta. Cui vero lectioni, tam hic, quam in aliis Numis pariter subsignatis, obstrepit Cl. *Harduinus*, contendens, nullam prorsus Italiæ Urbem, extra solam Romam, Augustis Numos dicasse. Quapropter AQ. legi vult *Aquis*, i. e. *Aquisgranum* Germaniæ: id, quod suæ fidei sit. PUBL. Eleganter hunc Numum singularem illustrasti: quem & *Argelatus* laudat p. 510. *ex du Cange* Numismat. Constantinop. Christ. perperam vero sub anteriori figura galeata Imperatorem agnovit. XII.

DIALOGUS VI.

Monumenta publica in honorem Augusti, & Hadriani oblata.

TULLIUS.

- I. **A**ggredimur Caput alterum Obsequiorum, quibus Populi affectum suum in Principes peculiariter contestati sunt, sive per Dona, vel Monumenta publica, aut etiam solo Numorum officio præstita, in quibus Provinciæ integræ, non ut armis devinctæ, quod in Actis Belli Part. III. vidimus, sed ut beneficiis devinctæ, Augustis obsequentes comparent. Primus huc attinens Numus est apud *Aen. Vicum* Arg. Augusti 13^{tio}, cum Clypeo, quem *Argelatus* claviculatum vocat, quia triplici circum orbe meros quasi clavos infixos redhibet. Pone, ac supra, infraque scribitur: IMP. CÆSAR DIVI (nempe Julii) F. *ilius*. Scutum, & Clypeus multis quasi synonyma sunt, non vero iis, qui Romano ex usu scite loqui didicerunt. Maxime enim forma differebant: quæ in Clypeis rotunda, in Scutis oblonga, & prope ad hominis erat mensuram. His namque milites obtegebant corpora: illis, qui certis notis distincti fuerant, utebantur duntaxat signi loco, ut in calore prælii dispersi, dum ad ordinem clangore tubæ revocabantur, unusquisque Legionem suam internosceret.
- II. Potior autem Clypeorum usus domi fuit, & in Templis. Aut enim doni, publicique monumenti loco, elegantes æque, ac pretiosi, offerebantur Augustis: vel Diis pro iisdem suspendebantur. Quo pacto erant Votivi, imagine quandoque illorum, pro quibus vovebantur, aut saltem nominibus ipsorum, subinde & votentium, item votis ipsis, aut rebus devotis inscriptis. PUBL. Hujus itaque loci citra dubium pariter esse poterant gemini Numi *Tiberii*, quos Part. II. Tab. II. n. 18. & 19. mihi pinxeras,

TAB. I.
N. XV.

xeras, cum Clypeis ornatis, & medias imagunculas referentibus. Quos tamen, quia *Clementia*, & *Moderationi* fuere dicati, ad chorum virtutum traxisti. TULL. Recte cogitas. Aliud quoque exemplum præbet alter *Augusti* Numus apud *Vicum* Arg. 6mo. In cujus Adversa, juxta Indicem voce *Clypeus*, nihil est, nisi nomina: CÆSAR AUGUSTUS. Aversa Clypeum simplicem refert, parvum, & inornatum, intra quem legitur: S. enat. P. opul. Q. ue R. omanus. Et: CL. ypeus V. otivus: aut: CL. ypeum V. ovit.

PUBL. De *Augusto* non miror, pro quo victimas testamento constituerunt nonnulli morientium, Diis immolandas pro eo, quod ante ipsum e voto suo decesserint. De *Cajo* autem Caligula magis peregrinum est mihi, quod narravit *Suetonius* cap. 16. inquires. „ Quas ob res (initio scilicet Principatus laudabili-
 „ ter gestas) reliquos inter honores, decretus est ei *Clypeus Aureus*,
 „ quem quotannis certo die Collegia Sacerdotum in Capitolium
 „ ferrent, Senatu prosequente, Nobilibusque pueris, ac puel-
 „ lis, carmine modulato, laudes virtutum ejus canentibus. „
 Quo testimonio, quæ tu de Clypeis dixeras, egregie constabiliuntur, manifestumque fit, horum dedicationem, & oblationem, votivorum Populi Studiorum in Principes partem haud minimam fuisse.

TULL. Numus XVI. argenteus apud *Patinum* Fam. p. 174. IV. publici monumenti, ære insuper in ævum transcripti, est index, TAB. I. quod *Augusto* ponebatur: dum Caput ejus intra Sertum laureum N. XVI. vultu integro sistit, cum epigraphe: CÆS. ari AUG. uslo CONS. ensu S. enatus C. ommuni OB R. em P. ublicam CONS. ervatam. Sic legendum esse, docet Numus alter, in cujus cippo scriptum: IMP. eratori CÆS. ari AUG. uslo COMM. uni CONS. ensu. Forte hoc monumentum, cujus in hoc Numo Signum duntaxat, expresso Capite Cæsaris, edebatur, fuit illa Statua Equestris, quam ante Portam aliquam Urbis, certe ante Palatium quoddam, exhibet Numus insequens, ab *Argelato* laudatus p. 28. & ad *Aen.* N. XVII. *Vici* lineas Arg. Aug. 93. a me pictus: in cujus basi legitur: S. P. Q. R. IMP. C. avari. Aegrum est, inter tot *Augusti* monumenta, quibus eum invitum certatim obruebant tam ipsi Romani, quam Populi Provinciarum, exacte discernere.

PUBL. Deinceps locum dedisti pluribus *Hadriani* Numis, V. meis partim, partimque alienis: in quibus omnibus Provinciarum

varia obsequio ejusdem accumbunt, vel assident. Hic namque Imperator Orbem prope terrarum, Romanum certe, qua late patuit, non armis, ut alii, sed pacatus, ubique benefaciendo, nullo pari ceterorum exemplo, pertransiit. Primum *Aegyptus*, habitu foeminae humi residentis comparet, qua laevo cubito super calathum frugum innixa, dextra elata sistrum Isis ostendit: ad pedes ejus stat Ibis, Avis Aegyptia: Supra legitur: AEGYPTOS. Numus hic meus est. TULL. Recte hanc volucrem vidisti, qua, *Plinio* teste, Ciconiae species est, sed nigra, Aegypto soli fere propria, & aequae serpentibus hostis. *Hadrianus* ex Judaea in Aegyptum transiens, ibi Pompejo parentavit, ejusque disiectum sepulchrum restituit.

VI. PUBL. Est pariter apud me Numus Tabulae tuae II. primus:
 TAB. II. in quo vir senex, ac seminudus in terra confidet, Cornucopiae
 N. I. laevo brachio sustinens, unde Locum Aegyptium prominet, cru-
 ribus ejus quasi ablandiente Crocodillo: quo noxio animalium
 N. II. genere fluvius Aegypti plenus est, cujus nomen adscribitur: NI-
 LUS. Infra: S. C. Proximus Numus, hanc pariter ad Provin-
 ciam attinens, rursus Foeminam redhibet, rupi humili assiden-
 tem: qua dextra tres frumenti spicas in altum effert, pluribus
 aliis ante eam excrescentibus: laevo brachio fruticem sustinet ali-
 quem patrium. Supra lego: ALEXANDRIA: una videlicet ex
 N. III. praecipuis olim Urbibus Aegypti. In tertio Numo Foemina in
 terra residet ad petram, cui galeri loco est caput elephantis, ex-
 tenta proboscide: elata dextra scorpionem tenet, laevo brachio
 cornucopiae sustinet, & ante se catinum cum floribus habet. Ad-
 scribitur: AFRICA: scilicet monstrorum ferax, in qua, ut pro-
 verbio dictum, *semper aliquid novi est*.

VII. TULL. Recte haecenus omnia. PUBL. Numus IV. Mau-
 N. IV. rum prope seminudum cum telo stantem habet, cumque sonipe-
 de, quem freno retinet: Epigraphe: MAURETANIA. Bar-
 barum olim hoc regnum, cujus hodie potissimae partes Fez &
 Marocco esse scribuntur, equorum fertilissimum erat. Ejus mo-
 tus, atque tumultum, opera Martii Turbonis Ducis feliciter com-
 N. V. pressisse *Hadrianum*, tradidit *Spartianus*. Quinto in Numo Foemi-
 na rupi assidens, & incumbens, elata dextra olivae ramum gestat,
 accumbente ad pedes cuniculo. Supra: HISPANIA. Hoc ani-
 malculorum genere certis in partibus tam foecunda est haec Regio,
 ut,

ut, *Varrone* teste apud *Plinium* L. VIII. c. 29. aliquando integrum ibi Oppidum ab eisdem suffossum fuerit. Neque minus olivis Hispania abundat.

Numus VI. refert Fœminam generose sedentem, cum hasta, VIII. quæ lævo brachio super clypeum nititur, dextro super genu quiete. N. VI. scens, quasi caput suffulcit, pede supra muri partem imposito. Nomen eidem est: BRITANIA. Moderni adhuc Numi Anglici, maxime ærei, hac fere imagine existere solent. TULL. Nequit Anglia tempore *Hadriani* sub jugo Romanorum contineri: adiit ille tamen has Insulas, & ne Britanni Romanas in ditiones quolibet motu transire possent, murum per LXXX. millia passuum ad barbaros hos continendos primus duxit: qui forte in hoc Numo indicatus fuit.

Cæterum hos omnes Numos *Hadriani*, pluresque alios, exhibuit *Patinus* Imp. p. 152. Maximo autem numero recensuit *Argelatus* p. 174. seqq. Multi horum celebrant Adventum illius: in aliis Provinciæ se restitutas fatentur. Unde sic habent Epigraphes: *Adventui Augusti Italia*, vel *Achajæ*, vel *Arabia* &c. Item: *Restitutori Asiæ*, *Bythinia*, *Britannia* &c. immo & *Restitutori Orbis Ferrarum*. Qualia Elogia, extra hunc Imperatorem, vix ullus cæterorum, tanta vero copia nullus penitus tulit, his prope omnibus Numis Romæ, cum addito S. C. i. e. Senatus Consulto signatis. Pinxit præterea *Patinus* p. 156. viginti Numos plerumque Ægyptiacos, cum diversis Numinum, aut Animalium suorum, vel Germinum imaginibus, & absque alia epigraphæ, solis Annis imperii *Hadrianei* adscriptis. Ut: L. A. Δ. IA: i. e. Anno primo, quarto, undecimo: vel integris vocibus: Ut L. ENNEA: L. ΔΕΚΑΤΟΙ: Anno nono, decimo &c.

Hi omnes Numi, venerationis, & gratitudinis causa signati, haud immerito in Votivorum Obsequiorum censum, ac numerum conveniunt. PUBL. Spatiosum, ut video, campum argumenti præsentis tu aperis: ut, qui sequi ordinem tuum vellent, ac præterea Numis insigniter abundarent, seriem præfixo lemmate: *Votiva Populi Studia in Augustos*: plane prolixam instruere possent. TULL. Videamus jam proxime, quomodo Populi aliis Imperatoribus Officia sua in Orbis conspectu contestari studuerint.

DIALOGUS VII.

Paris devotionis Numi erga alios Imperatores.

PUBLIUS.

I.
TAB. II.
N. VII.

ELegans est Numus meus æreus medius, cum capite *Commodi* laureato in Adversa, ac titulis: M. arcus COMMOD. ANTONINUS PIUS FELIX BRIT. amicis. In Adversa per te picta graditur Martia Roma Ducis habitu, qui galeatus, & paludatus, dextro humero Aquilam gestat Legionarem, lava *Victoriolam* super orbiculum portat. Pone S. C. circum: BEATO AUG. *usto* ROMA BEATA. Non facile hæc Urbs cuiquam Imperatorum tantum adulata est, quantum huic stupido, sed ambitiosissimo Principi: qui tamen eam, non ut Orbis Dominam, unde sua Majestas, ac Potestas esset, verum ut famulam habuit, suamque Coloniam dixit.

II.
N. VIII.

TULL. Qui hunc excipit, Numum æreum, ac magnum, jam quidem commemoravi tibi Parte IV. anteriori, dum de Neptuno differeremus, cum peculiari Cl. *Harduini* lectione: quia tamen & huc attinet, illum etiam pinxi tibi, & Interpretis laudati verba largius excipio e Tom. I. *Pliniano* p. 429. nota 139. Stat in eo Imperator velatus, & laureatus, ad aram ardentem cum patera, coram adstante Neptuno, tridentem sustinente, ac Delphinum gestante, pede lævo proræ navis imposito. Epigraphæ: SEC. IMP. (quod alii legebant, *Securo Imperatore*) OMNIA FELICIA. TR. P. XV. IMP. VIII. Infra: COS. VI. P. P. quæ sunt residua ex Adversa *Commodi* Imperatoris elogia.

III.

Porro Vir Cl. primum quidem suo sensu arbitratus, etiam Tabella Genealogica demonstrare conatus est, *Commodum* dictum esse *Felicem*, non elogii, sed cognati sanguinis causa, quem linea materna ex *L. Cornel. Sulla Felice* traxisset: unde ulterius intulit,

lit, quotquot deinceps Imperatorum dicti sunt *Pii Felices*, ex *Commodi* propagine ortos esse. Quod hic in disceptationem non traho. Hæreo duntaxat ad Numum præsentem, quem ille in suæ sententiæ illustrationem, ac veluti confirmationem assumsit. Ita enim profecutus est anteriora. „ In *Felicis* cognomine ludit ingeniose Numus singularis ex ære maximo - - - . Inscriptio:
 „ SEC. IMP. OMNIA FELICIA. Hoc est: S. *alvo* E. *xercitu*
 „ C. *ommodi* IMP. *eratoris* OMNIA FELICIA. *Felix* Imperator,
 „ *Felix* Imperium, *Felix* Exercitus, *Felix* Navalis Expeditio,
 „ reduce nimirum ex aliqua transmarina regione, & sospite Exercitu. - - - Pertinet hic Numus ad Ann. Christi CXC. „

IV.

Acclamarem ego Cl. Interpreti hoc pariter in Numo enodando *Felix* Ingenium, si Expeditionem quamdam transmarinam, e qua hoc anno redierit Exercitus, historice asseruisset. Quoniam vero pluribus in Numis hujus ejusdem anni apud *Argelatum* p. 254. & seq. lego: *Roma Felix: Fel. Temp. Temporum Felicitas: immo &: Salus Generis humani: nullibi tamen militare aliquod signum descriptum reperi, quale neque in Numo præsentis comparet: nescio profecto, cur super Salvum Exercitum, & non super Securum potius Imperatorem, qui hoc anno Matris insidias evasit, fundari dicam omnium Felicitatem. Prora navis Neptuno tam probe congruit, ac eidem tridens, & delphinus conveniunt: cui æque, ut hic in Græco Numo *Julienfium* Phrygiæ, quem ii *M. Aurelio* cuderant, pede dextro insistit. Non igitur disjiciendæ syllabæ SEC. æquam fortemque rationem dispicio. PUBL. Legam ego tecum SEC. *uro* IMP. *eratore*, probe gnarus, aliis quibuslibet per te liberrimum fore, ut lectionem *Harduinianam* præhabeant.*

Apud Cl.
Frælich.
Tentam.
p. 198.

V.

TULL. Insequentes duos e tua penu Numos ipse enarra. PUBL. Prior eorum est *Philippi* Arabis Patris: in cujus Aversa graditur mulier capite alte vittato, cum signo barbaro in dextra, caput Asini referente: læva vexillum sustinet, literis D. *acia* F. *elix* notatum. Ad pedes hinc, & inde Aquila cum ferto laureo in rostro: item Leo stans. Epigraphe: PROVINCIA DACIA. Infra: AN. no I. *mo*. TULL. Paulo aliter pinxit hunc Numum Cl. *Patinus* p. 304. ubi Fœmina in dextram conversa stat, dextraque vexillum sustinet, in quo D. E. Lævo brachio gladium recurvum, quasi falcem, tenet. Sic pariter Numum istum ex eodem commemorat *Argelatus* p. 344. subjecta vero notula, lite-

TAB. II.
N. IX.

ras

ras vexilli forsitan esse DA. quibus *Dacia* indicetur. Hoc autem tuo in Numo praesenti perspicue legitur: D. F. quas recte interpretatus es. Apud Cl. *Fralichium* Tentam. p. 135. in *Etruscilke* Numo stat Fœmina cum ramusculo, & baculo. In *Gallieni*, & *Volustani* Numis ibidem p. 137. & 140. cum gemino Vexillo, in quibus leguntur numeri V. & XIII.

VI. Daciam porro, quæ hodie Transylvania est, *Trajanus*, confecto *Decabalo* Rege, in provinciam redegit: *Philippus* vero, quod e *Zosimo* colligunt, eam a *Carpis* vindicavit, *Liberamque*, & *Immunem* dixisse putatur. *Carpi* ejecti sunt Anno hujus Imperatoris quarto: a quo *Dacia* epocham suam inchoavit, scribens postea in segmento Numorum suorum: AN. no I. II. III. &c. Ob hanc quoque vindicationem suam, ac Libertatis, & Immunitatis privilegia obtenta, *Felicem* reputare se merito potuit: quo elogio apud *Argelatum* p. 353. in duobus Numis argenteis *Trajanus Decis* gloriatur, ubi diserte scribitur: DACIA FELIX. In Signo suo militari *Dacia* praesetulit caput *Asini*: quapropter ipsi quoque *Daci Asini* compellati sunt. Rude quidem hoc animal est, ac contemtum: quia tamen firmum simul est, ac intrepidum, *Homerus* veritus non fuit, *Ajacem* pugnantem cum *Asino* comparare. In sacris Vestæ *Asini* coronabantur, ejusque ferculum portabant: unde *Virgilius* in *Copa* n. 26. *Pesce delictum est Asinus*. Notante *Picris Valerio* *Hebraei Cabalistsæ* *Asinum* pro Sapientis symbolo jactabant, quod præceptis non esset, sed morosus, ad subeunda onera, quæ declinare non possit, silens, patiens, fortis, ac promptus: uti decet Sapientem esse, cujus animus est supra fortunam.

Hieroglyph.
L. XII.
c. 22.

VII. Aquilam, & Leonem, *Patinus* Animalia forte patria esse suspicatus est, quæ in *Dacia* frequentia forent. Quidam, in quibus & *Harduinus*, Aquilam intuebantur tanquam Imperii, Leonem tanquam hujus Provinciae Insigne. Sed, cum in aliis Numis, a me supra commemoratis, Fœmina duo vexilla sustineat cum inscriptis numeris V. & XIII. Cl. *Fralichius* arguit, ac probat, Legiones, *Quintam* ac *Decimam tertiam* in *Dacia* collocatas fuisse: quod etiam *Dio* asserit L. 55. Harum prior, *Macedonica* dicta, in *Gallieni* Numis cum Aquila, & altera *Gemella* cum Leone depingitur. Unde fluere ait, hæc Animalia in *Dacia* Numis designare has Legiones: quemadmodum in Numis Coloniae *Viminacis*, sive hodie *Widini*, Taurus, ac Leo, Legionis IV. & VII. ma

Clau-

Claudia symbola, harum Veteranos illuc deductos testantur. Quod Aquila Sertum laureum rostro deportet, in gratulationem *Victoriae* *Carpicae* factum concludit.

PUBL. Supra spem ex hoc Numo me docuisti. Teneo *Trajanum Decium* quoque Numum æ eum, in quo Fœmina signum Asinum gestat, adscripto nomine: DACIA: quam hic denuo devotionis, & obsequii causa consistere reor. TULL. Idem sensit *Patinus*, qui Daciam in hujus Imperatoris Numis frequentius expressam credidit, quia ipse patria Dacus fuit: atque hanc ipsam ob causam Provinciam istam *Felicem* esse prædicatam, sibi persuasit. PUBL. Argenteus meus hujus *Trajanum* Numus, quem tu post anteriorem pinxisti, duas Fœminas redhibet, opposito sibi tergo adstantes, ambas turrito capite, quarum & quælibet Signum Romanum tenet. Epigraphe: PANNONIÆ: nimirum geminæ. Familiare quippe Romanis fuisse novi, amplas Provincias in partes tribuere: ut me in *Exercit. Proem.* Dial. VI. n. 1. p. 59. docuisti ad *Macedonia Primæ* Numum, quam Provinciam partibus quatuor distinxerunt. *Pannonia* partes duas fecerunt, dixeruntque *Primam* unam, alteram vero *Magnam*. TULL. Reminisceris probe, & apposite applicas.

VIII.

TAB. II.
N. X.

PUBL. Quem posthac subjunxisti Numum, oppido singularem, ut facile reor, quo ex horto decerpisti? TULL. Ex *Harduiniano* Plinii Tab. VI. n. 5. de quo agit Tom. I. p. 389. sq. Adversa ejus *Probum* sistit in corona radiante, ære parvo, cum solitis titulis. In Aversa stat ipse paludatus, cum Sceptro militari, dextra elata: hinc & inde duæ figuræ nudæ consistunt, quarum quælibet nudam aliam parvulam personam, tensis manibus de genu supplicantem, quasi filii eorum essent, Imperatori offerre, ac commendare videntur. Epigraphe: VICTORIOSO SEMPER. Promeruisse hoc elogium *Probum* victoriis perpetuis, vix erit, qui ambigat: ad quod vero Cl. *Harduinus* totus invitus est.

IX.

N. XI.

Victoriosus quippe latine dici non potest, & a *Catone* aliquando dictum esse, *Gellii* figmentum reputat: uti & fictas pariter Inscriptiones apud *Gruterum* cavillatur, in quibus *Victoriosissimus* legitur. Eos denique omnes, qui has voces calculo suo, quasi Romanas, dignantur, hoc Numo deceptos affirmat: in quo legi non debeat *Victoriosus*, propter additam particulam *semper*, quæ super efflueret. Ut enim, suo sensu, *ebriosus* ille dicitur, qui ex

X.

E

omni

omni convivio ebrius abit: ita *victoriosus* ille intelligeretur, qui omni ex bello, & prælio Victor discederet. Quod si ita: quid sibi vellet particula *semper* otiosissime adjecta? Sic ille bello grammatico in lectionem hujus Numi depugnat.

XI.

Pacem tamen largitur, si sibi e literis disjectis hanc largiamur sententiam. V. *irtuti* I. *nvicti* C. *asaris* T. *utatori* O. *rbis* R. *omani* I. *mperatori* O. *ptimo* S. *tatuam* O. *btulit* S. *enatus* E. *duensis* M. *emorie* PER. *petua*. Statuam scilicet cum tot figuris, quot exprimit Numus. *Virtus*, addit, *Probi Augusti*, *Virtus Invieli Augusti*, etiam circa Caput ejus, persæpe est in Numis. PUBL. Ipsemet hæc lego meis in Numis. Ast enim elogia ista, quam brevia, tam aperta, tamque perspicua sunt, ut Probi laudes in meridie ponant. Contra vero Panegyris *Harduini*, tot nodis, quot literis implexa, cum præter ipsum omnes fugerit, huic nostræ saltem ætati, priusquam ille hac tuba insonaret, nihil dixit.

XII.

TULL. Desideres hic merito indicem quempiam Senatus Eduensis. An deinde voces in *usus* exeuntes perpetuitatem undique secum involvant, vehementer ambigo. Certe *gloriosus*, *invidiosus*, *laboriosus*, *otiosus*, juxta Indicem *Harduini*, voces *Plinianæ* sunt, quarum apud ipsum autoritas maxima. Quis autem undique gloriatur, invidet, laborat, otiatur? Unde non supereffluo, dum v. c. scribo: *Semper laboriosus*, ut frequentiam laboris, non perpetuitatem, deprædicem. Adhæc, qui semel Augustus erat, Augustus permanlit: nihilo secius tamen in Constantinop. Christian. Tab. XIV. in *Juliani* Apostatæ Numis circa Caput ejus, diademate nitens, legitur: D. N. JULIANUS SEMP. AUG. *Gruterianis* quoque in Inscriptionibus, ad quas fictionis damnandas majori autoritate, ac argumento foret opus, etiam *Diocletianus*, *Maximianus*, *Constantius Chlorus*, *Constantinus*, multi que succedentium Imperatorum, quod Ill. *Sparhemi* Tom. II. p. 391. pluribus enarrat, *Semper Augusti* collaudati sunt: *Leo* autem I. cum aliis post eum *PERP. etuus* P. *ius* F. *elix* AUG. prædicatus fuit.

XIII.

PUBL. De vocibus nimis anxie quærere, ut sæpe litem parit æternam, ac semper pendentem, ita plerumque boni temporis inanis jactura est, in rem vero parum admodum confert, aut nihil. Recenseo itaque Numum *Diocletiani*, æris eo tempore magni, quem TAB II. ipse teneo, tuque pinxisti. Stat in ejus Aversa Fœmina in pileo N. XII. alto: quæ dextra extensa tria fila colligata tenet quasi Unionum, margari-

garitarum, aut corallium: lævo brachio cornucopiæ gestat, frugibus oppletum. Pone est litera I. Circum lego: SALVIS AUGG. *ustis* ET CÆSS. *aribus* FELIX KARTHAGO. Alio in Numo *Maximiani* Herculei stat Fœmina capite nudo, non stolata, ut ante, sed togata, dextra frondem trifidam gestans, quasi lilium, læva tres spicas demissas. Epigraphe eadem est, quæ prius, nisi quod solummodo scribatur KART.

TULL. Similes posteriori Numos *Patinus* exhibet in *Severo*, XIV. & *Maximino Daza*, *Argelatus* vero tam in *Diocletiano*, & *Maximiano*, quam sociis eorum, & Successoribus recenset: nullibi autem fila granulata, qualia tuo in Numo perspicua sunt, vel cornucopiæ commemorat, sed semper spicas, aut aristas, vel papavera, sive fructus ignotos, in manibus fœminæ describit. Sed mittamus hæc, quorum causas vix assequemur. Spicæ, plantæ, fructus, cornucopiæ, signa videntur ubertatis. Margaritis, unionibus, aut coralliis, *Carthago*, mari undique circumfusa, facile dives esse poterat. Hoc vero mirum est, urbem, quæ olim tot acerrimis bellis quasi per sæcula Romanam virtutem, veluti cotis in morem exercuit, jam se Cæsarum tutela, & gubernatione *Felicem* prædicare, eorumque salute publice gloriari. Utrumque innuens *Tertullianus* initio Libri de Pallio, *Carthaginenses vetustate nobiles, Novitate felices* dilaudavit. De qua & *Martian. Capella* prædicabat. *Propinqua Utica Carthago, inclita pridem armis, nunc felicitate reverenda.* Porro *Patinus* p. 362. alium adhuc Numum protulit *Alexandri* Tiranni, contra *Maxentium* acclamati: ubi Fœmina pileata stans, dextra spicas, læva vero papavera gestat, cum lemmate: INVICTA ROMA FELIX KARTHAGO.

PUBL. Numus XIII. utraque facie a te pictus, semel, ac iterum est apud me ex ære minimo, bellæ autem formæ, ac conser- XV. vationis. Adversa ejusdem caput habet ornatum diademate, addito ad pectus Cornucopiæ, quasi Genius foret. Epigraphe: TAB. II. N. XIII. POP. ulus ROMANUS. In Aversa sub Stella micante legitur intra Sertum laureum: CONS. V. S. An recte interpretor: CONS. *ervatori U. rbis S. ue*; TULL. Nil melius hætenus, certiusque mihi quidem innotuit, qui hunc Numum apud neminem vidi. *Patinus* in Indice p. 399. consimilem exhibuit, sed in Adversa cum laureato capite, in Aversa cum ponte supra fluvium, ut videtur, impositis turribus, aut columnis quadratis, intra quas est: CONS.

Existimat ille, *Constantinum M.* hic ut Genium Romanum depingi: quamquam Constantinopoli signatum Numulum tuum, Stella ejus tessera, indicare videatur. Quæ tamen & ipsa se Romæ Novæ præconio extulit.

DIALOGUS VIII.

Votorum apud Romanos frequentia,
& modus.

TULLIUS.

I,

Verit jam ordo tertium ad Caput, Votorum videlicet, a Populo suis pro Principibus editorum: ubi convenit omnino, ut generatim de frequentia, modoque Votorum apud Romanos te nonnihil præmoneam. Vehementer optatis, vel dubiis, cum primis vero arctis in rebus a Superis opem poscere, iisque promisso se obligare, omnis ævi, omnisque, quæ est sub Sole, Nationis fuit. Unde Votorum religio iis moribus, qui cum homine nati, Gentibus omnes communes evaserunt, certissime adnumeranda est. Recte igitur *Matheus Proverbius JC.* & *Philologus Batavus*, *Vota* inter cæteras Divinæ Adorationis retulit species. Præterea nullo non tempore *Votum fallere*, hominibus execrabile fuit: ita, ut in eum, qui hoc ausus esset, Deus omni malorum genere ultos esse, nemo miraretur: et quotusquisque talis fato sinistro premebatur, se *Voti neglecti* causa luere, sibi certissime persuaderet. Sæpiuscule tamen a stolidis, maleque ferriatis hominibus ejusmodi *Vota* edebantur, quæ in omnem religionem pugnabant. Quod *Seneca* execratus, ita conquerebatur *Epist. 10.* „Nunc quanta est dementia hominum! Turpissima „*Vota* Diis infusurrant. Si quis admoverit aurem, conticescent, „& quod scire hominem nolunt, Deo narrant.“

Suppl. II.
Antiqu.
Græv. &
Gron.
col. 955.

Prima

Prima porro *Voti* discretio erat in *Publicum*, ac *Solemne*, quod Urbs tota, vel Provincia integra, publicis cum cæremoniis faceret: & in *Privatum*, quod unus, duoque, vel pauci emitterent. Temporis habita ratione, *Deliberatum* aliud fuit, præmeditante animo factum, ante, vel sub initium, quo quis Munus, Dignitatem, Bellum, vel quamlibet actionem inibat: *Fortuitum* aliud, impendente jam proxime discrimine conceptum, v. c. prælio jam ad cladem spectante, morbo lethali evadente: aliud plane *Subitum*, periculo præsentem, ut naufragio, fulmine, lapsu. *Eventus* causa *Votum* aut *ratum* erat, cum obtingeret, quod quis oraverat, aut *caducum*, si Superi non audirent. Vinculi respectu *noxia* *Vota* dicebantur, cum emissa essent, quia hominem solutioni obnoxium reddiderunt, si complerentur: postquam vero impleta sunt, *debita* vocabantur, quorum obligatio remitti non poterat.

II.

Modus, ac ordo *Votorum*, quæ deliberato fiebant, hic erat. I. *Suscipiebantur* concepto proposito, vel ultro, vel pro more recepto, aut sui, aut Reipublicæ, aut Principis, aut quorumlibet aliorum causa, se Diis obstringendi. II. *Nuncupabantur*, disertis verbis fatendo, cui Deorum, quamobrem, & quo dono se quis debitorem facere vellet. Quocunque autem vergeret hæc devotio, *Janus* principio nominabatur, qui aditum ad omnes Deos aperire credebatur. III. *Inscribebantur*, & *obsignabantur*: tum vel Diis ipsis, vel porticibus, aut parietibus Templorum *affigebantur*. Unde *Juvenalis* Satyr. XII. v. 100.

III.

Legitime *fixis* operitur tota *tabellis*

Porticus.

Et *Horatius* Libr. III. in fine *Lyricorum* suorum allegorice, quasi milites imitatus, cecinerat:

Nunc arma, defunctumque bello

Barbiton hic *paries* habebit.

Quoniam porro tabulæ plerumque, *Signa* semper e *cera* fuerant, & illæ, quando locus erat, inter *genua* *Idoli* affigi consueverant, denuo *Juvenalis* Sat. X. v. 55. ajebat:

Propter quæ fas est *genus incercare* Deorum.

Et Apulejus p. m. 492. *Votum in alicujus Dei femore assignasti.* IV. Quousque pendebat res, *Voti quis reus* erat; mox ut ea e voto successit, dicebatur *Voti damnatus*, tumque fixæ tabulæ, & Sigilla solvebantur, Donumque reddi necesse fuit.

IV.

Locus Votorum deliberatorum, & maxime publicorum, atque solemnium, nuncupandorum, aut solvendorum, in Urbe Capitolium fuit: in Castris erant Principia, ubi stabant Signa, tanquam Numina Castrorum. Dies publicorum erant Calendæ Januarii: quæ dum non sufficerent multitudinæ eorum, nec solemnitatibus omnibus, eisdem dies tertia mensis hujus quasi succenturiabatur. Ritus votendi fuit, elatis manibus in cælum fateri: *Voveo tibi Jovi &c.* Res, quæ vovebantur, omnis generis erant, pro magnitudine desiderii, quo quis rem bonam cupiebat, vel detestationis, qua malam averfabatur, & a Diis averruncandam flagitabat: item pro fervore devotionis, & maxime pro modo facultatis. Promittebantur igitur boves cornibus auratis, oves, porci, vestes, arma, coronæ, clypei, aræ, Templâ, Ludi, & reliqua. Hæc porro omnia dicebantur *Votiva*: quin & ipsæ Deorum aures, in Vota faciles, hoc epitheto efferebantur. Cum Vota redderentur, dicebatur: *Ex Voto*: vel: *Votum solvo lubens merito.* Quod in Templis, & Lapidibus indicabatur his literis: V. S. L. M. Plura de his, cum largis Veterum testimoniis, *Sam. Pitiscus* in Lex. Antiquit. Tom. III. voce *Votum*: item *Acerra Nov. Philolog.* Part. II. a pag. 655.

V.

Aequum est autem, ut hac occasione etiam & quinam olim *devoti* fuerint, nonnulla te doceam. *Devotio* nobis hodie vix quidquam aliud sonat, præterquam eximium Dei, & Sanctorum cultum, ac *Devotorum* nomine illos accipimus homines, huic cultui constanter, & insigniter deditos. Apud veteres autem Scriptores, Latinitatis Regnum obtinentes, hæc vox *Devotio* non unam habet notionem: & semper quidem deditioem sui, vel alterius, indicat, modis tamen plurimum diversis. I. Namque *Devoti* dicebantur clientes quorum, ut nobis *Jul. Cesar* L. III. de Bell. Gall. c. 22. exposuit, „hæc conditio erat, ut omnibus in vita *commodis* una cum his (intellige Patronis) fruantur, quorum se *amicitiæ* dederint: Si quid iis per vim accidat, aut eundem casum

„una

„una ferant, aut sibi mortem consciscant.,, II. *Devoti* appellabantur, qui vel desperatione, vel contemptu presentis periculi, se totos morti tradiderunt: quos *Horatius* Od. IV. 14. 18. *devota morti pectora* dicebat. III. *Devoti* nominabantur, quibus alii, vel qui & ipsi sibi malum grande imprecari sunt. Quo non immerito trahere possis illud *Seneca* Epist. 60. dum succenset Matribus, Nutricibus, Pædagogis maledicam in pupulos impatientiam, ita concludens: „Jam non admiror, si omnia nos a prima pueritia mala sequantur: inter execrationes parentum crevimus.,,

IV. *Devoti* audierunt, qui vel ab aliis communionem sui exclusi, aut coacti sunt, se ipsos hoc pacto exclusos profiteri: qua ratione Sacrorum omnium fructu exciderunt, donec devotione hac liberi, rursum resacriati sunt. Cujus exemplum *Cornel. Nepos* L. VII. c. 6. adfert, scribens: „Alcibiades audivit, Eumolpidas Sacerdotes a populo coactos, ut se devoverent, ejusque devotionis quæ testator esset memoria, exemplum in pila lapidea incisum, esse positum in publico.“ Deinde post alia subdidit: „Iidem Sacerdotes Eumolpidæ eundem rursus resacrabant.,, V. *Devotionis* nomine veniebant Veneficia, quique magicis artibus alterum infectatus est, eundem *devotione petere* dicebatur. Sic *Tacitus* Annal. XII. 65. tradidit: „Germanicus comperiebat, veneficiis quoque & devotionibus impugnari se a Pisone.,, VI. Præcipua inter *Devotionis* genera, & quæ maxime ad Religionem attinere credebantur, illud fuit, cum hostis, exercitus, populus integer, Urbs, pluresque, vel unica quoque subinde persona, publica solemnique formula, brevi, aut proluxa, Diis inferis devovebatur, ut sic devotos modis omnibus exagitarent, persequerentur, plecterent, & usque ad interitum flagellarent. Quod vero solus poterat Imperator, vel Dux belli supremus: qui statim e converso, ob dubium prælii eventum, se, & exercitum suum, si occumberent, eorundem Deorum gratiæ commendavit, quorum iræ hostes devoverat. VII. Tandem sanctissimum *Devotionis* Romanæ genus erat, si vel unus, vel multi, pro salute Patriæ certissimæ morti ultro se traderent: quemadmodum de *Curtio* Equite Romano *Livius* L. VII. c. 6. narravit. Insuper vero notes, iis, qui *Diis Manibus* devovebantur, mortem solummodo esse optatam: quos autem *Diris* devoverant, omnium cruciatuum generibus, donec viverent, etiam vero a morte, obnoxios volebant. Consule denuo *Acerram* l. c. a. pag. 352.

VII. PUBL. Face hac rutila, quam in Religione *Voti*, ac *Devotionis* mihi accendere dignatus es, per commodum utar in lectione Veterum Scriptorum. TULL. Optassem sane, diligenter hoc facias. Quid namque sapiens ex Historia, Eloquentia, omnique Poësi antiqua, nisi Consuetudines Romanas, Græcasque illius ævi, usumque, qui tunc erat, sermonis peroveris? Ut nos hodie morem nostrum in describendis quibuslibet Actis undique attendimus: ita & Veteres olim cuncta, ut more suo agebantur, & iis, quibus tunc efferebantur, nominibus retulerunt in Commentaria sua. Frustra quempiam verborum copia, selectaque phrasium, quod ajunt, perficere tentas, quamdiu eundem rerum ipsarum ignorantia laborare permittis. Cum porro hætenus generalem tibi Votorum cognitionem brevissime suggesserim: nunc peculiariter de *Votis*, quæ statis temporibus pro Principum salute edebantur, a me docendus es. Hæc etenim, quia tam crebra in Numis occurrunt, hujus loci proprium argumentum constituunt.

VIII. *Dionis* verba sunt Libr. L. III. „Cæsar (Augustum intellige) „quo longius Romanos a suspitione Regiæ Potestatis, sibi propositæ, abduceret, Imperium in suos *Decennale* suscepit. Et cum „primum *Decennium* exivisset, aliud *Quinquennium*, atque eo circum „acto rursum aliud *Quinquennium*, post *Decennium*, ac eo finito „aliud iterum decretum est: ita, ut continuatis *Decenniis* per totam „vitam Summam Imperii obtinuerit. Quam ob causam posterior „res Imperatores quoque, etsi non ad certum tempus, sed per „omne vitæ spatium eis Imperium deferatur, tamen singulis *Decenniis* „Festum pro ejus renovatione agunt: quod hodie etiam fit. „ Vulgo igitur persuasum est multis, *Quinquennialium*, ac *Decennialium*, quæ leguntur in Numis, primam originem ex *Augusto* fuisse: quod vero secus est.

IX. Nam & in veteri jam Republica moris erat, primum quidem singulis *Lustris*, i. e. quinto quolibet anno, pro Salute Reipublicæ Vota publica, & solemnia facere. Id, quod e verbis *Lucii Exuperantii* L. X. c. 7. eruit Ill. *Spanhemius* II. p. 526. qui percontabatur: „Quem pœnitere Votorum debeat, quæ pro Republica nuncupaverint tot Consules Plebeji, tot Dictatores? „ Item ex his aliis ejusdem verbis L. XXXI. c. 9. „Vovit in eadem verba Consul, „præeunte Pontifice Maximo, quibus antea. *Quinquennialia Vota* „suscipi solita erant. „ Deinde longe ante *Augustum* agebantur Vo-

ta publica pro principibus Viris, quibus rerum Summa domi, forisque concedita erat, puta, pro Consulibus, ac Imperatoribus bellicis. Teste *Vellejo Paterculo* L. II. c. 48. *Universa Italia pro salute Pompeii, primo omnium Civium, Vota suscepit.* Ut adeo Religiosa hæc Solemnia non cœperint ab Augustis, sed ad eos, ut reliqua omnia Summa, transferint.

Nuncupabantur autem, sive suscipiebantur hæc Vota ineunte Lustro, i. e. primo Quinquennii Anno: solvebantur illo exeunte, scil. Anno quinto: mox vero nova suscepta sunt. Quod idem de Decennialibus accipe: quæ, uti & Vicennialia, Tricennialia, compendii causa dicta fuerant, ne Lustrorum numerum operosius computare oporteret. Demum & ante occupabantur, scriptumque in Numis: *Votis V. Multis X.* Aut: *Sic. XX. sic XXX.* Agebantur hæc Solemnia Sacrificiis, Ludis, Panegyricis, & Conviviis: quibus non interfuisse, culpæ etiam lethali quandoque dabatur. Triste hujus delicti exemplum *Tacitus* Annal. XVI. c. 22. *Poetum Thraseam*, Senatorium Virum insignem proponit, apud quem inter cætera, ob quæ capite perichitatus est, etiam fuit: „Nuncupationibus Votorum eum „non adesse, quamvis Decemvirali Sacerdotio præditum: nun- „quam pro salute Principis, aut Cœlesti Voce immolavisse.“ *Neronis* nimirum, qui publicis in theatris cantando, adeo claritate suæ vocis insolescebat, ut eam Cœlestem prædicari, pro ejusque Conseruatione Vota fieri voluerit. *Tiberium*, ut habet *Suetonius* cap. 54. etiam æmulatio ussit, quod, Votis pro incolumitate sua susceptis, Pontifices *Neronem* quoque ac *Drusum Cæsares*, *Germanici* filios, Diis commendaverint. Tum vero, ait, æquari *Ad. lescentes Senecta sue*, impatienter doluit.

X.

Causam Votorum istorum optime tradiderunt Panegyristæ tunc declamantes. Sic *Plinius* ad *Trajanum*: „Solemnia Vota pro „incolumitate tua, qua Salus publica continetur, & suscepimus, & „solvimus, precati Deos, ut velint ea semper solvi, semperque si- „gna i:“ te nimirum diutissime seros usque ad posteros superstite. *Constantino M.* acclamatum fuit: *Constantine Auguste, Deus te servet! Vestra salus, nostra salus.* De ante occupatis Votis ejusdem Augusti sic *Nazarius* in Panegyrico: „Quintum decimum Annum Maximus Prin- „ceps salutaris Imperii degit: sed auguramur jam Vicennialia, & ven- „turi fidem superiorum felicitate sancimus.“ Item de inauguratis ante quinquennium Cæsaribus: „Quinquennialia Beatissimorum Cæ-

XI.

„saram occupatos in gaudiis habent: sed in destinatis *Decenniis* jam
 „Vota properantia, & spes volucres constiterunt. Horum dehinc
 „compotes, propagabimus optabilis boni seriem &c.,,

XII.

Conviviorum luxum, & quæ inde consequeretur, Lætitia
 publicæ colore obvelatam gaudendi licentiam his in Festis, redar-
 guens *Tertullianus* Apologet. cap. 30. simul explicat, quid his Vo-
 tis pro Principe peteretur. „Veræ, inquit, Religionis homines
 „etiam Solemnia Imperatorum, conscientia potius, quam lascivia,
 „celebrant. - - - Precantes sumus semper pro omnibus
 „Imperatoribus, Vitam illis prolixam, Imperium securum, Domum
 „tutam, Exercitus fortes, Senatium fidelem, Populum probum, Or-
 „bem quietum, & quæcunque hominis, ac Cæsaris vota sunt, optan-
 „do.“ Tum ad paganos conversus, eisdem suas ineptias enume-
 rando exprobrat, graviter in sine percontatus: „Hæcine, ait,
 „solemnes dies Principum decent, quæ alios dies non decent?“

XIII.

Quoniam porro hæc Vota festiva celebrabantur, tam recur-
 rente Natali Principum, quam initi Principatus anniversario die,
 quo vel Cæsares renunciati sunt, vel Augusti esse cœperunt: di-
 stinguebatur geminus eorum *Natalis*, nimirum *Vita*, ac *Purpura*.
 Horum uter potior esset, docti contendebant, exiguo tamen ope-
 ræ pretio. *Censorinus* de Die Natal. cap. 3. illum prætulisse vide-
 tur, qui Dignitatem attulit, ajens: *Ille mihi Vitam, hic fructum Vita,*
atque ornamentum peperit. Ast *Claud. Mamertinus* in Genethliac. Ma-
 ximiani diversum sensit, ita declamans: „Illi ipsi dies, quibus Im-
 „perii auspicia sumistis, ob hoc sancti sunt, & religiosi, quod tales
 „declaraverunt Imperatores. Ac certe virtutes, quibus ipsam or-
 „natis Imperium, vestri procreavere Natales.,, In quod & ego
 propendo. Id enim, quod accidit mihi, sine eo, quod substat,
 nihil fuerat.

XIV.

Constantinus M. alique post eum Principes Christiani, hæc
 Votorum Solemnia quidem admiserunt, cum ea in Populo pagano
 tollere illico nequierint: Sacrificia tamen Deorum, qua poterant,
 inhibebant. Postremum, quod addam, est, pro malis Principibus
 æque, ac pro bonis, Vota nuncupata fuisse. Tum vero, quod
 morem receptum, nisi metu maximo, intermittere non liceret: tum,
 quod forte plurimi voventium consimili, tacito autem sensu fuerint,
 quo Anus illa Sicula, pro *Dionysio* tiranno vota suscipiens. Cau-
 sam sciscitantibus, cur id faceret, aperte confessæ est: *Quia si hic ab-*
sumitur

sumtus fuerit, deterior in ejus locum succedet. Ita Valer. Maximus L. VI. c. 2. PUBL. Egregiam rursus in Epitomen constrinxisti, quæ de subsecuturis compluribus Numis, Augusta Vota referentibus, me prænosse oportuit.

DIALOGUS IX.

Numi Vota Salutis pro Principe redhibentes.

TULLIUS.

Primus huc attinens Numus bis pingitur apud *Patinum* in I. Gente *Mescinia* p. 174. semper cum Capite *Augusti* laureato in adversa. Aversa prior est, ut eam delineavi Tab. II. TAB. II. n. 14. Stat nempe Mars nudus, galeatus tamen, cum p- N. XIV. razonio, & hasta, super basin quadratam, sic inscriptam: S. enatus P. opuli Q. ue R. omani V. ota P. ro RED. itu CÆS. aris. In altero autem legitur: S. enatus P. opulus Q. ue R. omanus V. ota S. olvit P. ro S. alute ET RED. itu CÆS. aris. Circum hic scribitur: L. ucius MESCINIUS RUFUS III VIR: nempe Monetalis sub Augusto: cum antea, *Cicerone* Proconsule in Cilicia, ibidem Quæstor fuerit. Ad illustrationem Numi facit locus *Dionis* Libr. LIV. „Ob Redi- „tum ejus, ac propter ea, quæ absens egisset, multa, ac varia, in „honorem ejus decreta sunt, quorum ille nihil accepit, nisi, quod „Fortunæ Reduci Aram consecrari, diemque sui Reditus inter Ferias „referri, & Augustalia dici passus est.,

PUBL. Numus proximus, iterum *Augusti*, forte Clypei vicem II. subiens, alia nulla imagine ornatus, hac duntaxat Inscriptione to- N. XV. tus impletur. J. ovi O. primo M. aximo S. enatus P. opulus Q. ue R. omanus V. ota S. olvit PR. o S. alute IMP. eratoris CÆ. saris Q. uod PER EUM R. es P. ublica IN AMP. liori ATQ. ue TRANQ. uilliori S. tatio E. st. TULL. Belle tu legisti: belle Romani hac Lacohica

Panegyri laudes Cæsaris descripserunt. Sub *Augusto* rem Romanam & amplissimam, & maxime florentem, ac præterea magna parte tranquillam extitisse, non est, ut multis te doceam. Hoc advertas velim, Romanos, quando spatiis Numorum coarctati sunt, usos quidem literis, & syllabis initialibus: aut eisdem vel indicasse formulas perpetuo sibi familiares, & alibi integras positas: vel semper voces quaspiam sic expressisse, ut Lectori erudito reliquarum de sensu facile, tutoque constaret. Unde sententiæ ænigmatica, disjectis literis ita formatæ, ut easdem nemo alius ullo Numi vestigio assequi posset, non parum de veritate periclitari videntur. Exemplo forsitan denuo erit insequens Numus.

III. PUBL. Stat in eo Diana, cum veste succincta, venabulo, & TAB. II. arcu, comite cane. Pone lego: IMP. erator X. cimur: infra: N. XVI. SICIL. ia, ut reor. TULL. Exstat hic Numus apud *Aen. Vicum* Arg. *Aug.* 72. commemoravit vero eundem etiam *Cl. Harduinus* T. I. *Plinian.* p. 161. not. 16. *Siciliam* vero in eodem legi minime vult. Causatur quippe, nihil hic esse imaginis, unde tricipitem hanc Insulam dignoscas, & ne quidem Nomen ejus, quod saltem fieri debuerat, integre scriptum esse. Hanc igitur sententiam separatis literis concepit: S. alus I. mperatoris C. æsaris I. talia L. etitia: subjuncta ratione, quod ipse Saluti, ac Valetudini suæ, venatione, quam Diana cum arcu significat, consuluerit. Sed, obsecro, quid est hic, unde Salutem, unde Italiam, unde Latitiam intelligas? *Argelatus* plures Numos cum hac imagine Dianæ stantis, aliquando cum ejus Protome recenset p. 33. & 37. in *Augusto*, ubique cum SICIL. & epochis: Imp. VIII. IX. X. XI. XII. Profecto mirum fuerit, si Princeps iste annis quinque salutem semper venatione curasset. Libentius *Vaillantio* assentiar, qui *Siciliam* hic legit, cumque Cereri dedicata esset, Dianæ quoque devotam, præterea venatione forsitan celebrem fuisse existimat. Aliis in Numis *Hadriani*, & *Antonini Pii* apud *Argelatum* Ceres adstat cum corona spica, aut falce messoria.

IV. PUBL. Doctis calamo, ut militibus gladio, certare libet: quod N. XVII. facile eisdem permittas, modo bilem atramento non substituant. Ego ad sequentem *Tiberii* Numum convertor, quem typo gypseo teneo. Aram in eodem video, in qua lego: SAL. uti AUG. usli. Superponitur laureum Sertum, quod geminæ palmæ decussatim pertranscunt. Pone Aram utrinque sunt literæ: C. I. I. A. quas

a te mihi velim exponi. Circum scribuntur Nomina: M. *arc.* JULIUS SETTAL. L. *ucius* SEST. *ius* CELER II. VIR. *i.* TULL. Exstat hic Numus æris medii apud *Patinum* p. 56. moduli tamen diversi, cumque solis palma ramis, absque lauro, super aram cubantibus. Literas initiales ita legit: C. *olonia* I. *llice* I. *mmunis* A. *ugustæ*. Quæ Urbs Hispaniæ, comprehensa fuit sinu Illicitano, qui hodie *Golfo di Alicante* appellatur, juxta *Harduin.* in *Plinio* Tom. I. p. 140. not. 25.

De Duumviris nihil ibi monet *Patinus*. De *Cestio* tamen constat ex *Ursino* Famil. p. 262. eum fideliter adhæsisse interfecto-ribus *Julii Cæsaris*, cum primis *Bruto*, cui *Quæstor* erat. Nihilominus tamen ab *Augusto* sic in gratiam receptus fuit, ut eum sibi in Consulatu XI. subrogaret: quamvis nosset, eum etiam tunc imaginem *Bruti* domi venerari. *Palmæ* ramos additos volunt, quia, teste *Dione*, prope hanc Aram *Palmæ* sunt enatæ. *Argelatus* & hunc, & plures *Coloniæ Illicis* Numos recenset p. 70. cum aliis vero, & aliis ubique Duumviris. *Tiberius* porro crebris undique honoribus affectus est; postquam *Sejanum* e medio sustulit, quem primum habuerat Ministrum, hoc tamen gradu, cum ingenti Populorum onere, & afflictione abusum. Cui testem *Patinus* adhibet marmoream Tabulam ante Templum *Interamnæ* adhuc superstitem, in qua legas:

Saluti perpetuæ Augustæ, Libertatique
Publicæ Populi Romani - - - Pro-
videntiæ TIBERII Cæsaris Augusti,
Nati ad æternitatem Romani Nominis,
Sublato hoste perniciosissimo &c.

PUBL. Qui hunc excipit, Numus æreus medius *Philippi* Junioris, cum elogio Augusti, ex meis est: ubi *Fœmina* stat ante Aram, dextra serpentem cibans, qui abinde consurgit, lava gubernaculum sustinens navale, impositum orbi. Epigraphe: SALUS ÆTERNA AUGG. *ustorum*. TULL. Liberales fuerunt Monetarii cum præconio *Æternitatis* in Numis *Philipporum* apud *Argelatum*. Legitur quippe ibidem: *Æternitas*, vel *Æternitati Imperii*:

Æternitas Augustorum : Rome Æternæ : Pax Æterna : Salus Æterna.
 Quam crebram temporum prorogationem eis jucunditas Millennarii Seculi Urbis, quod tunc agebatur, inspirasse videtur.

VII. PUBL. Postremus hujus classis Numus Deam, *Hygeiam* nempe, stantem redhibet, quæ dextra Serpentem gestans, eundem e patera cibatur. Pone: S. C. Circum: OB. CONSERVATIONEM SALUTIS. Vulgaris hic typus est: epigraphe vero præter morem. TULL. Delumsi hunc Numum ex *Electis Rei Num.* Tab. III. n. 3. ubi pertinet ad *Grossei de Bose* Dissertationem de cultu Salutis Deæ. Est *Galliæni*, ab *Argelato* quoque inter argenteos laudatus. Nihil vero eundem de grege Communium extrahit, nisi epigraphe, quam ullo in alio Numo sic occurrere ignoro. Singulares quoque censentur, parem ob causam, alii duo Numi, in quibus legitur: *Salus Antonini Aug.* h. e. *Elagabali*: Item: *Salus Postumi Aug.* quoniam Nomen Imperatoris nullibi alias adjectum. PUBL. Plura novi a multis ut singularia in Numis prædicari, quæ tamen ad rem nihil penitus afferunt momenti. Sed intellectus persæpe plus pascitur curiositate, quam veritate: quod ejusdem dignitati parum admodum congruere arbitror.

DIALOGUS X.

Numi Votis Imperii consignati.

TULLIUS.

I. TAB. III. N. I. **P**reæant Vota communia: qualia sunt in primo Tabulæ III. Numo æreo parvo *Claudii Gothici* apud *Goth. Numar.* p. 361. Ubi vides Palmam arborem, cum affixo Clypeo, in quo S. C. quem sustinent geminæ Victoriæ alatæ. Circum legis: VOTA ORBIS: infra II. Nihil hic exposuit *D. Liebe*, nisi, quod adverterit, hujusmodi Numum, quales in *Gallieno*, & *Valeriano* dudum occurrerunt, in *Claudio* tamen a *Mediobarbo* visum non esse.

esse. Nec eum habet *Argelarus*. Si literæ S. C. in clypeo, ex more, sint legendæ S. *enatus* C. *onsulto*, cum etiam apud mox laudatos Imperatores compareant: non alia hic vota intelligas, nisi Orbis Romani pro Victoriis, tot inter Tirannos, ac barbaras gentes, undique tumultuantes. II. *infra*scriptum denotare quid velit, haud affequir: nisi monetæ valorem, vel ad mentem *Harduni*, tributî numerum indicaret.

In aliis plurimis diversorum Augustorum Numis, circum perpetuo varias imagines, frequenter legitur: VOTA PUBLICA: quorum causam, finemque, e figuris conjicies. Ut, si Imperator ad Aram sacrificet, intellige, eum pro Incolumitate sua, vel Salute Reipublicæ, tanquam Pontificem Maximum, vota nuncupasse, aut solvisse. Si Pietas conjungat Imperatorum dextras, crede sis, pro eorum Concordia tunc in Vota descensum esse. Si Conjugum sibi mutuo inferat manus, vota nuptialia exhiberi ne dubites. Si fulmen, aut Jupiter, aliusve Deorum compareat, illi vota facta esse doceberis.

PUBL. Perutiliter admones. Nonne vero & proximus Numus æreus minutus *Constantini M.* quem e meis pinxisti, ad vota communia pertinet? Cippum enim redhibet, gemino palmæ ramo, decussatim cubante ornatum, super quem Victoriæ duæ alatæ, clypeum, denuo stipatum palmis, junctim sustinent, in quo: VOT. a P. *opuli* R. *omani*. Circum scribitur: VICTORIÆ LÆTÆ PRINC. *ipsis* PERP. *etua*. *Infra*: T. SISC. i. e. *Siscia* *Officina* *tertia*. In alio ejusdem apud me Numulo, subsignato T. T. Clypeus, cippusque palmis carent, huic tamen Crux patens est insculpta. TULL. Hic falleris: quoniam X. est, vota Decennalia indicans, licet lineolæ rectæ magis, quam decussatæ sint. Prior autem Numus, a me pictus, soluta pro victoriis vota designat.

PUBL. Insequentem Numum oppidò demiror, quem ex ichtiocollo integre formatum typicum teneo. Adversa circum caput radiatum sic habet: IMP. C. *neus* M. *essius* Q. *uintus* TRAJANUS DECIUS AUG. Aversa velut in clypeo laureato sic inscribitur: VOT. *is* III. *bus* AUG. *usli* ET CÆSS. *arum*. Nihil unquam ex te, vel ex alio quolibet de votis tribus inaudii. TULL. Non tibi de votis triennialibus dixi: commemoravi tamen Dialogo superiore, unacum Votis *Vicennialibus* *Constantini M.*

nun-

II.

III.

TAB. III.

N. II.

IV.

N. III.

nuncupatis, vota *Decennalia* pro Cæsaribus, videl. Crispo, Licinio juniore, & Constantino æque juniore, simul esse suscepta. Non absimiliter itaque factum esse suadet, immo evincit hic Numus tuus, ut simul pro *Decio* Augusto, proque Cæsaribus ab ipso dictis vota nuncupata fuerint, si typus tuus genuino ex ære medio venerit, de quo neque ambigere, neque statuere tuto mihi licet. Erant porro illi *Herennius Etruscus*, & *Hosilianus*: quorum amborum tu Numos, cum titulo Cæsaris tenes, Anno X. a Colonia Viminacio signatos. Ast *Patinus* p. 316. multo rariorem attulit, cum junctis, jugatisque capitibus utriusque, corona radiante cinctis, additisque nominibus: ETRUSCUS ET QUINTUS CÆSS. Nam *Hosilianus* etiam appellabatur *Messius Quintus*.

V. Voces proinde *Votis III.* in typo tuo intelligendæ non sunt de tribus annis, quasi Triennalia fuissent: sed de tribus Principibus, pro quibus junctim nuncupata fuerunt. Apud *Argelatum* p. 361. recensetur Numus argenteus, inscriptus C. ajo VIBIO VOLUSIANO CÆS. ari: in cujus Aversa intra Sertum laureum legitur: VOTIS TRIBUS. Qui Numus in subjecta nota *Bandurio* dicitur suspectus ob insolitam epigraphen. Additur autem, *Harduinum* vota tria interpretatum esse de tribus Principibus, *Decio*, *Volusiano*, atque *Treboniano*, pro quibus poterant esse suscepta. Verumtamen *Trebonianus Gallus*, qui solummodo Dux exercitus, & limitis *Mœsiæ* fuerat sub *Trajano Decio*, non autem Cæsar, hoc demum occiso, a militibus acclamatus est Augustus. Unde non apparet, quomodo pro *Decio* simul, & ipso, ejusque filio *Volusiano*, vota nuncupari potuerint. Sed hæc operosius discutiant, qui de hujusmodi rite possunt arbitrari: nos vota, omni dubio exempta, cæteris in Numis legamus.

VI. PUBL. Prior eorum apud me æris minimi, est *Crispi* Cæsaris: quem, fato meliore dignum, *Fausla* Novercæ odium, & *Constantini M.* Patris præcox credulitas, morti celeri, ac violentæ tradiderunt. Erectum in eo est militare vexillum, in quo lego: VOT. is V. MULT. is X. Pone sunt literæ: S. R. h. e. *salus*, aut *Securitas Reipublicæ*, ad mentem *Joberti*. Circum: VIRTUS EXERCITUS. Infra: B. SISC. *ie Officina II.* Fortis, bellique peritissimus, ac lauris dives, juvenis hic Princeps inclaruerat. TULL. Tenes hic unum ex iis Numis, quibus, ut mox ante commemoraveram, ejusdem *Decennalia* vota ante occupata fue-

runt.

runt. PUBL. Qui sequitur Numus, denuo meus, & æris parvi TAB. III.
 subferrati, quod non adeo frequens esse puto, est Antonini Pii, N. V.
 intra Sertum laureum ita inscriptus: PRIMI DECENNALES.
 COS. IV. Solutos hos reputo. TULL. Haud falleris.

PUBL. Succedentes tres Numos meos æris mediï, unius ve- VII.
 ro M. Aurelii, junctim enarro. Primus ipsum velatum, ac lau- N. VI.
 reatum, cum lauri, aut oleæ ramo stantem sistit ad aram arden-
 tem, in qua libat. Epigraphe: VOT. a SOL. uta DECEN-
 NALIUM. COS. III. Infra: S. C. Alter Jovem, Aquilæ infi- N. VII.
 stentem, cum fulmine, sceptroque exhibet. Circum est: PRI-
 MIS X. MULT. is XX. Infra: S. C. Jovi nuncupata hæc vota,
 ex ejus imagine intelligo. Tertius M. Aurelium denuo laureatum, N. VIII.
 velatumque refert, militari cum sceptro stantem, ac libantem in
 ara. Lemma: VOT. a SUSCEPTA XX. Voces hujusmodi,
 nonnullis in Numis magno nostro commodo integræ, dubitare
 neminem sinunt de recta earum lectione, dum in aliis compen-
 dio scriptæ sunt. TULL. Probe advertis. Porro de Annis Chri-
 sti, quibus hæc talia vota singulos apud Imperatores vere demum
 facta sint, per ardua sæpe, & vehemens est inter doctos, cla-
 rosque viros contentio: quamvis, post *Mediobarbam*, & *Oconem*,
 novissime *Argelatus* Numos quorumlibet suis annis rite assignare
 plurimum studuerit. Et fateor equidem, principem fere fructum
 in tractatione Numorum in Epochis inde firmatis consistere. Ve-
 rumtamen difficiles de iisdem quæstiones ante tyronem agitandæ
 non videntur: donec robustior ingenio, & cognitione, ac lectio-
 ne factus, ipsemet vires possideat, easdem cum studio excu-
 tiendi.

PUBL. Qui hos excipit, Numus mihi peregrinus, Victo- VIII.
 riam ostendit alatum, quæ Tropheum humero gestans, & super TAB. III.
 hostem quempiam devictum, nudum, vittatum tamen, & ambo N. IX.
 brachia super caput jactantem, gradiens, clypeum tenet, in
 quo: VOT. is XXV. Lævum ad pedem jacet scutum hostis ab-
 jectum, cum hasta. Circum epigraphe nulla. TULL. Aureus
 est hic Numus *Constantii* Augusti, filii *Constantini Magni*, lau-
 datus ab *Argelato* p. 492. crediturque *Vetranio* Tirannus hic jacere,
 eo anno, forte Christi 350. abdicare coactus, quo Imperator iste
 lustrum quintum celebrabat. Non multum ab similibus ibidem com-

memoratur æreus Numus : ubi vota intra lauream descripta sunt coronam, quam victoria, loco clypei, tenet.

IX. PUBL. Merito igitur huic Numo socius est alter, apud me
N. X. argenteus, ejusdem Augusti, pariter cum grandi sermo laureo,
& Inscriptione : VOT. is XXV. MULT. is XXX. TULL. Et
hunc indicavit *Argelatus*. PUBL. Proximus apud te cippum ha-

N. XI. bet altum, ac rotundum, imposito orbe. Inscriptio est : XX.
XXX. MUL. ta FEL. icia : pone : B. eata T. tranquillitas. Cir-
cum : GAUDIUM POPULI ROMANI. Infra : TESS. alonica
A. i. e. *Officina prima*. Aereus hic numulus *Constantini M.* mea ti-
bi e supellectile placuit : cum quo & subsequens, ignotus vero

N. XII. mihi, belle conspirat. Duæ namque in eo victoriæ parvæ Tabu-
lam quadratam altam, ac oblongam tenent, in qua lego : SIC.
XX. SIC. XXX. Circum scribitur : GAUDETE ROMANI.
Infra : AQ. uileie : vel AQ. uis, juxta *Harduinum*. TULL. Aureus
hic Numus *Maximiani Herculei* est apud *Goth. Numar.* p. 444. Utroque
porro publica lætitia, qualis vota pro Principe decet, diserte in-
dicitur. Cæterum hætenus allati Numi omnes eodem sunt qui-
dem argumento, votorum bajuli : quos tamen imaginum, ac nu-
merorum varietas, quam diversos reddit, tam etiam efficit gra-
tos. Superest vero adhuc rarissimus, & elegantissimus aureus
Constantii Numus didrachmalis, ex *Goth. Num.* p. 84. a me sele-
ctus : quem recense.

X. PUBL. Similis est hic Numus alteri æque aureo, a te picto
TAB. III. Tab. I. n. 14. Rursum enim hic confident utraque Roma, Ve-
N. XIII. tus ac Nova, seu Constantinopolis, illa galeata, hæc turrata,
pedem proræ navis imponens : ambæ vero simul clypeum, pal-
mis ornatum, in alto sustinent, ita inscriptum : VOT. is XXXV.
MUL. is XXXX. Epigraphe circum : GLORIA REIPUBLI-
CÆ. Infra : M. SIR. mic. TULL. Votorum pro Principe edi-
torum extremus hic limes est, ultra quem nullus Numorum pro-
gressus esse hucusque dignoscitur, forte eundem nec attigisse.
Argelatus VOT. XXX. MULT. XXXX. solummodo in *Theodosio*
juniore, & *Valentiniano III.* laudat. Septima hæc Quinquennalia
Constantius egit Romæ, Consulatus sui anno nono, Chr. 357.
Quæ tamen eo ab anno computanda sunt, quo Cæsar evasit : ex
quo enim Patri defuncto succedens, Augustus est factus, Vicen-
nalia duntaxat effluerant.

PUBL.

PUBL. Vehementer lætor tot elegantibus, perque gradus
 ascendentibus votorum typis: quorum exemplo facile quoslibet
 alios, cum forte occurrerint, intelligam. TULL. Advertas ta-
 men velim, hæc vota pro Principe, proque Natali Purpuræ, se-
 ro Numis inscripta fuisse: quamvis ab *Augusto* caperint, & sub
 eo, ac Successoribus, diligenter edita fuerint, Scriptorum testi-
 monio. Certe apud *Argelatum* nullum hujusmodi Numum ante
Antoninum Pium reperio: nisi *Quinquennalia Neronis* certamina,
 aut *Ludos Domitiani* huc traxeris. Quæ vero hoc argumentum
 non produunt. Nunc porro superest nobis caput IV. Officiosa-
 rum Gratulationum, varia occasione factarum, XI.

DIALOGUS XI.

Novi Anni, & Sæculi Gratulationes.

PUBLIUS.

Numorum a te pictorum, qui nobis residui sunt, duo dun-
 taxat pertenuè cimelium meum exornant. TULL. Opor-
 tuit & in hoc genere Officiorum, quæ Populi nomine
 Principibus quandoque impensa sunt, alia aliquot adhuc
 Exempla non inelegantia, in tui gratiam, & eruditionem, aliun-
 de a me conquiri. PUBL. Primus eorum intra Sertum laureum
 hanc continet Inscriptionem: S. P. Q. R. A. N. F. F. OPTI-
 MO PRINCIPI PIO. S. C. Hic Oedipum te rogo. TULL.
Joberto teste, docti quoque Antiquarii ad consimilem *Hadriani* nu-
 mum, qui hujus exemplum erat, sola voce *Pio* prætermissa, diu-
 tius adhæserunt, donec legendum statuerint, verosimillime præ-
 cunte *Harduino*: S. enat. P. op. Q. ue R. oman. A. num N. ovum
 F. ausum F. elicem OPTIMO PRINCIPI S. enat. C. onfulto. Præ-
 sentem *Pii* Numum *Argelatus* p. 192. æreum laudat. I.

II. PUBL. Haud admodum ego miror hanc Gratulationem, immo peregrinum existimarem, si ea nunquam in Numis occurreret. Novi enim, quanta Calendis Januarii apud Romanos fuerit contentio, saluberrima, & optima quæque, mutuo sibi formulis exquisitis favendi. Nihil amplius curabant, quam ut bono illo die bona quoque verba sonarent, nihilque sinistri ominis diceretur, aut fieret. Cecinit quippe de eodem *Ovidius Fastor. I.* velut ex ore Jani:

Omina Principiis, inquit, inesse solent.
 Tempa patent, auresque Deum, nec lingua caducas
 Concipit ulla preces, dictaque pondus habent.

Initium igitur Anni, quod quisque sibi, & amicis faustum voluerat, & efficere studuit, cur non etiam Principi Populus universus felix fastumque Officio publico, tabulisque Numariis, quæ propriæ Principum erant, acclamasset? TULL. Recte arguis. At non omnia, quæ acta sunt, continuo etiam Numis inferebantur.

III. PUBL. Proximo græco in Numo nihil sapio. TULL. Idem
 TAB. III. forte in Votum is cum priore conspirat, estquæ argenteus didrach-
 N. XV. malis *Domitiani* apud *Goth. Numar. p. 367.* In *Aversa* stat Jupiter stolatus cum patera, & hasta, cui *Aquila* insidet. Epigraphe: ΕΤΟΥ Ε ΝΕΟΥ ΙΕΡΟΥ Θ: i. e. ut verosimillime credit *D. Liebc: ANNO NOVOSACRO N. ono.* Sunt, qui hos Numos, variis cum epochis *A. B. F. &c.* notatos, & sub *Vespasiano, Tito, Domitiano, ac Nerva* editos, putant a *Judæis* cûs didrachmali pondere, tanquam Numismata census, quem, capta *Hierosolyma*, destructoque Templo suo, quotannis *Jovi Capitolino* solvere tenebantur: donec *Nerva Imp.* hanc *Fisci Judaici* calumniam sustulerit. Sed si relegas ea, quæ *Part. II. Dial. XVI. n. 5. sqq.* tibi dixi, doceberis, *Nervam* non sustulisse hunc census, sed solummodo calumniam in eo exigendo, & extorquendo etiam ab iis, qui ex levissima duntaxat suspitione *Judæi* viderentur, inhibuisse.

IV. Præterea nullo legitimo documento, vel testimonio constat, *Judæis* imperatum fuisse, ut pro *Censu* isto peculiare Numos hac forma signarent. Ergo nihil est fere, quod minus credas, quam eos ultro fictum *Jovem Monetæ suæ* intulisse: cum census indi-
 ctum

Atum denariis Romanis currentibus facile solvere potuerint. Cui accedit, in aliis consimilibus Numis apparere solam Aquilam, vel Deæ Cypridis templum. Id, quod Cl. *Harduino* ansam dedit, hos Numos Cyprios credendi: quam Urbem *Domitiano* Annum Novum pari devotione, qua Romani *Hadriano*, & *Antonino*, gratulatam esse vult, vocemque IEPOY interpretatur *Augusti*, juxta id *Ovidi*:

Sancta vocant *Augusta* Patres.

Ast *Henr. Valesius*, ad stipulantibus *Noristo*, *Vaillantio*, *Liebo*, legit *Anno novo Sacro*, i. e. frugifero, vel alia ratione auspicato, & salutaris. In quo interea etiam tu acquiescas.

PUBL. Ulterior *Hadriani* Numus æreus medius obtigit mihi: in quo laureato ejusdem Capiti prolixior solito titulus additur: IMP. CÆS. TRAJAN. HADRIANUS AUG. In Aversa sequitur: P. ont. M. ax. TR. P. COS. III. Medium tenet Orbis grandis ovalis, intra quem stat ipse paludatus, hastam dextra sustinens, lava orbem gestans, cui Phœnix insidet capite radiante. Subscribitur: SÆC. ulum AUR. cum. TULL. Haud obvius est hic Numus, quem in ære mihi nemo laudavit. Aureum autem illum, & Bistaterem, exhibet *Gotha Numar.* p. 443. ac semel, iterumque recensuit *Argelatus*. In aureo hasta non apparet, neque caput volucris radios monstrat, orbe hæc obtegente: unde *Libeo*, aut verius *Morellio*, Jupiter hic consistere visus est. In volucre dubium fuit, Phœnix, quod magis probat, an Aquila sit, vel forsitan Ibis. Numus vero tuus Imperatorem cultu vere Romano, item hastam, ac radios luculente ostendit. Orbis ovalis Temporis perpetuo decurrentis, & semper in seipsum revoluti, symbolum est. Sæculum non definite hic accipias pro centum annorum periodo, sed indefinite pro quolibet spatio temporis currentis, ad sensum *Tertulliani* Apologet c. 26. ubi de Deo conditore loquens, ante omne tempus existente, *Sæculum*, inquit, *corpus Temporum fecit*. Aureum cur dicatur, optime exposuisse videtur *Seneca* Ep. CXV. dum scribebat: *Quod optimum videri volunt, Aureum dicunt.*

PUBL. Dum sic: *Hadrianus* multis certe modis Aureum condidisse Sæculum prædicari poterat. Recordor quippe Numorum ejus, quos mihi pinxeras *Part. II.* & ibidem exposueras *Dial. XV.*

In quibus non modo fere perpetua ejusdem Liberalitas, qua Populo Congiaria, militibus Donativa distribuit, elogium *Locupletatoris Orbis Terrarum* eidem peperit: verum etiam docetur, eum *Reliqua Vetera*, nimirum *Debita Sestertium novies Millies abolevisse*, *lchedis obligantibus publico in foro concrematis*. Præterea, cum *Trajanus* Imperator, cujus adoptione Filius erat, *Victoriis* perpetuis Orbem Romanum sic ampliasset, & extendisset, ut ab eo parta tueri Roma, & retinere non posset: ipse, bellorum parcus, quod per *Victorias* præstare omisit, *Beneficiis* compensavit, *lustratoque Imperio* prope universo, ubique gentium æquum justumque rerum ordinem restituere adlaboravit. Quocirca unus ipse, ut scribunt, per omnes Provincias tot Statuas accepit, quantæ multis junctim antecedentium Imperatorum positæ non fuerunt. TULL. Potuerat igitur eundem *Lambridius*, tantæ Beneficientiæ causa, rectius longe, ac *Dioscletianum* in *Elagab. cap. ult. Aurei Parentem Seculi* prædicare: nec plane immerito de eo cecinisset *Porphyrius Optatianus* in *Panegyrico de Constant. M.*

Aurea perpetuo restaurans Sacula Mundo.

VII. PUBL. Numus denuo meus æreus parvus, qui sequitur, *Gratiani* etiamnum nos in consideratione Sæculi detinet. Adversæ ejus TAB. III. N. XVII. Capiti diademato hoc prope insolens præconium addit: D. ominus N. offer GRATIANUS AUGG. usorum AUG. usus. In Aversa stat ipse poludatus, dextra labarum sustinens cum Christi Monogrammate græco, læva pone pedes clypeum tenens. Pone a dextris ejus est litera M. Circum: GLORIA NOVI SÆCULI: infra: A. CON. i. e. *Officina I. Constantinopoli*. De hoc quid me Doces? TULL. Vtriusque faciei epigraphe Doctissimis Numerum Criticis plures paginas extorsit. Quod vel in *Electis Rei Numar.* videre possis: ubi a p. 308. usque 335. occurrunt Expositiones Numi hujus D. *Gotthardi Guilielmi Leibnitii*, qui maxime Cl. *Harduinum* impugnat: Item Cl. *Gallindi*, atque *Anonymorum* duorum. Ubi etiam Tab. V. n. 6. tres aliquantulum diversa imagines dicti Numi existunt.

VIII. Difficultas prima est in præconio AUGG. AUG. quod legi oportere *Augustorum Augustus*, cum id apud nullum cæterorum omnium Imperatorum hæctenus occurrerit, nonnulli sic abhornerunt,

ut

ut in alia potius omnia discedendum esse arbitrarentur. Prima *Morello* ferè probata sententia fuit, legendum esse AUGG. *ustri* AUG. *ustri*: videlicet *Gratianus*, & *Valens*, re Augusti, ac imperantes, & *Valentinianus* junior, puer quinquennis, nomine duntaxat Augustus. Pro qua opinione multum peroravit *Spanhemius* II. p. 381. sq. Sed nimium absone cohæreret hoc pacto epigraphe tota, nulloque bono sensu legeretur *D. N. Gratianus Augusti Augustus*.

Cl. *Harduinus* opinabatur, duo G. dividenda esse, legendumque: AUG. *ustri* G. *ener* AUG. *ustri*. Ac proinde solo hujus lectionis, quam ipse cogitavit, argumento statuit geminos *Gratianos*: quorum Junior Senioris duxerit Filiam, quam insigni Victoria promeruerit, unacum Augusti elogio. Ideo quippe in *Aversa Numi* stare ait Victorem, qui captivum secum trahit: cujusmodi typum ipse vidit. Parem ergo hanc lectionem vult esse illi, qua scriptum est: *Tiberius Divi Augusti Filius Augustus*. Contra vero *Leibnitius* opponit: quando *Gener* legi deberet, ipsum potius *Gratianum* intelligendum fore, qui *Constantii* Imp. uxorem viduam prægnantem *Fauslinam* in thorum acceperat, ac proinde hoc pacto se *Familie Constantiniane* sanguine innexum gloriatus fuisset. Quemadmodum autem nullum, ait, habemus exemplum Imperatoris, qui se dixerit *Augustorum Augustum*, ita nullum est pariter ullius, qui *Generum Augusti* se prædicaverit. Unde, infert, hac lectione non tollitur insolentia, quam fugere animus erat: immo major incurritur, altero *Gratiano* mere in gratiam ficto.

Anonymorum unum litera G. posterior deduxit ad vocem *Genitus*, ut legendum forsitan esse suspicaretur: *D. N. Gratianus Augusto Genitus Augustus*: id porro distinctionis, & prælationis causa, respectu *Valentis* Patruis sui Augusti, qui solummodo adoptatus, non vero natus Augustus erat. Attamen cum *Valens* esset Senior, & aliquot annorum prior Augustus, prælationi locus decens non fuisse viderur. Alteri alicui præplacuit vox *Germanus*, ac visum est, hæsitacione vix ulla legi posse: *Augustus Germanus Augusti*, scil. *Valentiniani II.* sui Fratris junioris. Ambarum autem harum vocum inferendarum nulla solida est ratio: quamvis, qua ratione tam *Gener*, quam *Germanus*, itemque *Genitus* potuisset scribi, *Spanhemius* ingenii, & eruditionis promendæ causa, tanquam problematice ostenderit,

XI. Cum vero certum sit ex Historia, *Gratianum*, quam diu Augustus erat, semper duobus aliis Augustis convixisse: quocirca in quibusdam ejusdem Numis legitur: **CONCORDIA AUGG. ustorum**, nempe *trium*: hoc ante omnia expensione dignum existimem. Primum quidem *Gratianus* fuit Augustus cum Patre *Valentiniani I.* & hujus Fratrem *Valente*. Defuncto Patre Socium sibi adlegit *Valentinianum* juniorem Fratrem suum. *Valente* Patruo mortuo, iterum in consortium imperii assumpsit *Theodosium*, quem postea Magnum dixerunt. Hos ambos posteriores cum ipse Augustus dixerit, recte prædicabatur *Augustorum Augustus*, eo fere titulo, ac jure, & sensu, quo *Diocletianus*, & *Maximianus*, etiam abdicato Imperio, honoris causa, laudabantur in Numis, quos & ipse tenes, *Fortissimi*, aut *Beatissimi Seniores Augusti*. Poterat *Gratianus* æque scribi *Senior Augustus*: quo tamen pacto descriptum non fuisset *trium Augustorum* simul imperantium Collegium.

XII. PUBL. Riderent, puto, quodque præfiscine dixerim, & jucundarentur magnopere Artifices horum Numorum, si nossent, quantum hodiernis Ingeniis negotium hæc vocula faceffant. Audiam, de Aversa quomodo tricentur. TULL. Novum eosdem Sæculum exercet: quale sub *Gratiano* inchoasse, nullo temporum computo, vel quarumlibet epocharum examine deprehenderunt. *Leibnitius* proluxe remonstrare conatus est, hanc vocem *sæculum*, etiam, si definite pro certa periodo annorum eam sumere placuerit, incerti numeri esse. Nam, teste *Censorino* de Die Natali c. 17. vetustissimis temporibus Urbes primum a sua Fundatione Sæculum numerare solebant ab ætate primi Civis, qui cum exordio Civitatis natus, omnium postea diutissime provixisset. Quo defuncto inchoarunt Sæculum alterum a novo parvulo, ac postea graviter consenescente Cive, ac si deinceps. Et hoc tanta cum superstitione, ut, si quando hæc memoria lapsu temporum confusa fieret, ipsos Deos portentis, ac prodigiis justum Sæculorum calculum ostendisse sibi persuaderent. Quo pacto Sæculum *naturale*, quod unius hominis longævi ætate, ac memoria definitur, factum est Regula *Sæculi Civilis*, unanimi consensu statuta.

XIII. Romæ in hac parte Oraculum fuere Libri, dicti *Sibyllini*, Centum annos in Sæculum definientes. Quos tamen cum Decemviri debito tempore inspicere neglexissent, socordix obvelanda causa mentiti sunt, Centum decem annos his in Libris deinceps

ceps cuilibet Sæculo assignatos esse. Unde postea Sæculares Ludi pluribus ab Imperatoribus spatio, & intervallo tam inæquali celebrantur. At nihil ad hunc Numum refert cognitio ista: cum certissime constet, *Gratianum* nullos penitus Ludos ejusmodi Sæculares egisse. In hoc igitur præsens est nodus, unde, ac quo demum ex capite, *Gloria Novi Sæculi*, sub ipso enata, his in Numis prædicari potuerit? Qui nimia cum Religione premunt voculam *Novi*, recens ejus factum quærunt, adeo gloriosum, ut Sæculo ejus novam epocham dare promeruerit.

Hinc Anonymus quidam ex ante laudatis observans, omnes post XIV.
Constantini M. Familiam intermedios Imperatores, *Julianum, Jovianum, Valentem*, improles decessisse, solum autem *Valentinianum* in filios, *Gratianum*, ac *Valentinianum* juniorem, propagasse Purpuram Augustam: credidit, novam hanc Stirpem Imperii suffecisse in *Gloriam Novi Sæculi*, *Gratiano* acclamandam. *Triflanus*, & *Begerus*, *Labarum*, Christi Monogrammate signatum, in dextra Imperatoris cernentes, Religionem cogitabant, existimantes, *Novi Sæculi* Christiani *Gloriam* cum exultatione hic laudari, quo Fides, jam nemine adverso, undique triumpharet. Atque huic sententiæ nihil opponendum, asserit *Jobertus* p. m. 487. Obest attramen, eam Labaro Christiano non stabiliri, vel evinci, cum hoc in aliis pluribus Numis, etiam aliorum Imperatorum, sane non hoc sensu compareat. Certius igitur est, *Gloriam Novi Sæculi* pari præconio hic adscriptam esse, ac alibi legitur: *Felix Temporum Reparatio*: nimirum ob novam, ac meliorem rerum faciem, ex insigni aliqua victoria, quales plures consecutus est *Gratianus*, sive partam, sive speratam. Sed æquo fere diutius fuimus in hoc Numo: quare cæteros alteri Sermoni reservemus.

DIALOGUS XII.

Residua Gratulationum in Numis
Exempla.

P U B L I U S.

I.
TAB. III.
N. XVIII.

Numus XVIII. obscurior est mihi, quam ut eum recensere præsumam. TULL. Æreus parvus est *Neronis*, Corinthi cufus, editus *Goth. Num.* p. 419. in Adversa cum ejusdem Capite laureato, ac titulo: NERO CÆSAR AUG. IMP. In Aversa, exponente D. *Liebe*, Statua comparet ejusdem togata, elata dextra. Pone scribitur: ADV. entus CO. rinthi AUG. *usti*. Circum: - - (quod supplendum P. ublio: MEM. mio CLEANDRO II. viro QUINQ. uennali COR. inthi. Gratulatur hic Numus *Neroni* Adventum felicem, & quidem Navalem: nam alius ibidem Numus in Aversa triremem exhibet. Neque nova est hæc adventus fausti acclamatio. *Argelatus* quippe facile centum cum simili epigraphe Numos diversis, multisque sub Imperatoribus recenset.

II.

Causa vero Adventus *Neroniani* peculiaris fuit. Dum etenim cæteri fere omnes procederent in bellum, collecturi ex hostibus Victorias, aut beneficiendi gratia optati advenirent: *Nero* e converso, quemadmodum *Dio Cassius* Libr. LXIII. post *Suetonium* ridet, advenit in Græciam, ut currus agitarer, cythara caneret, præconis officio fungeretur, & tragædias ageret. Non igitur Lauros, Martio sudore tinctos, sed Gymnicas, & Agonales Ludorum Græcorum Coronas ambiebat. Attamen & sic æquum dignumque Urbibus illis argumentum Gratulationum de Adventu suo plerumque ubertim præbebat. Aderat namque, ut Imperator, ac Princeps, cui expeditum fuit, conferta utraque manu, dum liberet, pro flaccidis exapio, aliaque herba coronis, Libertates, Immunitates, Privilegia munificentissime indulgere. PUBL. Roma certe, dum his e victoriis redux adveniret, detestandi potius, quam gratulandi copiam

copiam nacta est: licet eundem cum omni officiorum, plaususque genere excipere, metu capitis cogeretur. De quo tu mihi alias Part. II. Dial. XVIII. n. 7. uberius dixeras.

TULL. Superest adhuc gratulandi titulus, Processus III. nimirum Consularis, quem postremi duo Numi tibi pandunt. PUBL. Prior eorum in curru, quatuor elephantibus tracto, Virum TAB. III. togatum stantem exhibet, utraque manu versus Victoriam advo- N. XIX. lantem extenta, quæ laurum eidem offert, ac palmam. Epigra- & XX. phe: FEL. ix PROCES. *fus COS. ulis AUG. usi.* Posterior Virum togatum stantem sistit, cum patera, sceptroque militari. Circum lego: FELIX PROCESSUS COS. *ulis VI. tum AUG. usi N. ostri.* TULL. Ambos excepi ex Ill. *Spanhemio* Tom. II. p. 457. qui soli, ut ille ait, hætenus visi sunt indices Consularis Imperatorum Processus. Horum unum duntaxat, ac nullos præterea alios, *Argelatus* commemorat.

Primus est *Maxentii*, cumque veluti triumphantem eum in curru, & a Victoria coronatum exhibeat, simul & Processum ejus Consularem IV. ^{um} simulque actum de *Alexandro*, quem biennio ante in Africa debellaverat, Triumphum commonstrat, sed felicitate tam infida, ut eo ipso anno a *Constantino M.* superatus, Imperio cum vita exciderit. Alter hujus ipsius *Maxentiani* Triumphatoris, nempe *Constantini* per Crucem Victoris est, multo modestior, nihilque triumphalis pompæ commonstrans. PUBL. Memini probe Solemnum Consularium, quæ mihi jam in *Exercit. Proam.* Dial. XIX. n. 13. insinuaveras, quamque frequenti processione, & ingenti gratulantium studio, sparsisque Missilibus in populum, Calendis Januarii acta fuerint, omni Roma exultante. TULL. Hic mihi ex Viro Illustri, ex quo Numos hos excepi, paulo amplius, cum primis de Consulatu Augusto, erudiendus es.

Principio noveris, hujus Pompæ, quæ sub Imperatoribus, dum eam ipsi susciperent, immensum est aucta, propria Nomina fuisse, procedere, atque Processus. Nec soli Consules, dudum antea designati, cum Dignitatem actu inirent, verum etiam cæteri Magistratus majores, ut Prætores, Ædiles Curules, procedebant iis ipsis Januarii Calendis: soli autem Quæstores Nonis Decembris, vetustum juxta Commentatorem in *Cicronis Verrinas.* Dum porro Consulatus in veteri Republica duobus in Collegis annuus fuerat, hoc munus, ad Imperatores translatum, varias temporum su-

biit vices. Potestas quidem ejusdem, vere suprema, perpetuo apud hos Monarchas fuit, quibus presentibus contraire decreto summi discriminis erat: quo forte applicari queat illud *Justiniani* Novell. CV. c. 2. *Imperatori quidam jugis & indefinens Consulatus tribuitur.* Nomen autem, & figuram quandam externam Consulatum, cum publico splendore trabæ, stas ipsi temporibus iniierunt: cum primis, dum Cæsares, vel Augusti fierent: dum Quinquennalia, vel Decennalia, sive Sæcularia, aut alia Sacra publica agerent; dum susciperent militares expeditiones, vicissent insigniter, vel triumpharent: dum Cæsares novos crearent, aut eisdem, honoris causa, Collegæ muneris fieri vellent.

VI.

Initum autem quacunquē opportunitate Consulatum vix unquam integro anno gesserunt: licet hæc Dignitas *Jul. Casari* decreta fuerit in Decennium, *Augusto* Consularis Potestas perpetuo permitteretur, *Neroni*, ac *Domitiano*, continui Consulatus oblatis sint, alii vero omnes, quandocunquē sibi placuerat, designari debuerint. Ut enim pluribus in hoc Subsellio locus fieret, & horum Virtus, ac Merita remunerari possent, illorum autem inquietæ ambitioni non nihil velificaretur: Cæsares, ac Imperatores, plerumque tertio, persæpe jam altero, subinde quoque dimidio mense immo nonnunquam post aliquos mox dies, homines quosdam privatos hac in dignitate sibi subrogabant, & his paulo post alios iterum, aliosque, tanto demum numero, ut, *Lampridio* fidem faciente in *Commodo* c. 6. sub hoc Imperatore *primum viginti quinque Consules in unum annum* scriberentur. Subrogati porro omnes dicebantur *Suffecti*.

VII.

Originem *Suffectio* cœpit, si *Dioni* credamus *Libr. XLIII. a Julio Casare.* Hic namque, dum Decennalem Consulatum, indultum sibi, absens iniisset, Urbem deinde ingressus, brevi ultro deposuit, aliis duobus Consulibus creatis: quorum unus cum ultimo sui Consulatus die defunctus esset, e vestigio alterum in residuas duntaxat horas ejus diei subrogavit. De *Caligula* Imperatore *Suetonius* c. 17. „Consulatus quatuor gessit. Primum ex Kal. „lend. Julii per duos menses: secundum ex Kal. Januarii per tri- „ginta dies: tertium usque in Idus Januarii, nempe diebus tredecim: quartum usque in VII. Idus easdem, diebus tantummodo „sex.„ Continuos vero Consulatus, *Neroni*, ac *Domitiano* decretos quidem, nominatenus tamen solummodo ab eis, non reipsa gestos,

ita

ita suggillavit *Plinius* in Panegyri. *Trajani*. „Non te, inquit, ad exemplar ejus voco, qui continuis Consulatus fecerat longum quemdam, & sine discrimine Annum. - - Miseros ambitionis, qui ita Consules semper, ut semper Principes erant., In quo forte ambitionem alienam ambitione sua majore corripuit.

De Pompa Consulari Divus *Hieronimus* Epist. 20. ad Marcellam jocatus videtur, ajens de Consule quodam prætecto, si-
ve puero: „Qui, quasi de subiectis hostibus triumpharet, Capito-
linas ascendit Arces: quem plausu quodam, ut tripudio, Popu-
lus Romanus excepit., *Ammian. Marcellinus* L. XXV. c. 10. etiam de infante Consule testis est, scribens de *Joviano Imp.* „Et cum introisset Ancyram Imperator, paratis ad pompam pro tempore necessariis, Consulatum inivit, adhibito in societatem *Tra-*
beæ Varroniano filiolo suo admodum parvulo: cujus vagitus, pertinaciter reluctantis, ne in curuli Sella veheretur ex more, id, quod mox accidit, portendebat, nempe, ut paulo post in accessu Romæ subiter emoreretur. De hoc infante *Themistius* Orat. ad Patr. ajebat: *Qui in ulnis adhuc geritur Consul.*

Auctoritatem e converso huic Pompæ conciliat, quod ipsi subinde Imperatores, dum privati Consules procederent, eorum comites egerint. Ita in Consulatu *Fl. Mamertini*, & *Fl. Nevite*, factum esse a *Juliano* Apostata, tum iterum *Ammianus* narrat Libr. XXII. tum ipse *Mamertinus* in Panegyri. *Juliani* gratus confitebatur, dicens. „Pene intra ipsas Domus Palatinæ valvas Lecticas Consulares jussit inferri: & quum honori ejus, venerationique cedentes, Sedile illud Dignitatis amplissimæ recusarem, suis nos prope manibus impositos, mixtus agmini Togatorum, *præire*
cepit pedes, gradum moderans pene ad Licetoris nutum, & Viatoris imperium., Quod vero, ut *Ammianus* habet, laudabant alii: quidam ut affectatum, & vile carpebant.

Unicum adhuc, quod te commoneam, superest. Suffectis nimirum e Consulibus *Cl. Harduinus* in opinionem venit penitus novam, contra omnes. Tradere namque ausus est, & quod ipse forte non credidit, jactare tamen in publicum, saltem ingenii causa voluit, duplicis videlicet generis Consulatum Romæ fuisse. *Urbis* unum, qui fuerit semper apud duos: alterum *Orbis*, nempe Romani, qui apud unum semper extiterit. Atque hunc solum posteriorem in omnium Imperatorum Numis legi, priorem nequa-

quam. Unde ulterius intulit, Augustos quoslibet nihil aliud re- vera fuisse, quam Consules, Orbi datos a Republica cum Potestate Civili: quemadmodum Imperatores erant ob solam Potestatem Belli. Semper proinde Rempublicam perstitisse, ac floruisse.

XI.

Nititur in hoc Asserto autoritate Scriptoris *Macchabei*, dum Libr. I. c. 8. Rempublicam Romanam describens, versu 16. ait. „Et committunt *uni homini* Magistratum suum, per singulos „annos dominari universæ Terræ, & omnes obediunt *uni*, & non „est invidia, neque Zelus inter eos.,, Premit hic voculam *uni*, adducto in confirmationem versu 16. Captis XVti, ubi affertur Epistola Romanorum hoc initio: *Lucius Consul Romanorum*. Arietem admovet, contendens, unico Scriptori sacro veteres, ac profanos alios omnes cedere debere.

XII.

Ast hæc minime impetravit, ut hanc in sententiam omnes concedant: forte concedit nemo nullus. Laudatus quippe Scriptor ibidem nequaquam sensum suum asserendo aperuit, sed *Judam* duntaxat *Macchabeum* loquentem induxit, Romanorum potentiam, victorias, & Regimen Politicum, prout hæc fama vulgante acceperat, coram suis prædicantem, ut eos ad Societatem illorum quærendam proliceret. *Et audivit Judas*, inquit, *Nomen Romanorum &c.* Ad quæ *Tirinus* in Commentariis notavit: „Non „erat necesse, ut omnia narrata re ipsa vera essent: sed ad com- „movendum *Judam* sufficiebat constans fama.,, Quis credat, non fuisse invidiam, neque Zelum inter eos? Et esto, vera essent ad omnem literam, quæ ibi scribuntur, statum tamen Reipublicæ referunt, qualis toto sesquicæculo ante Christum fuerat, non qualis Augustorum temporibus evasit. Quod unus Consulum epistolam exaraverit ad *Ptolemeum Ægypti Regem*, nondum probat, eum solum in hoc Magistratu effulisse. Potuit enim alter Consulum in Castris versari, aut alia de causa tunc absens fuisse.

XIII.

Sed satis de hoc alii. Tibi commemorare saltem id volui, quia pertinet jam ad cognitionem Numorum Veterum: in qua Sæculum nostrum semper parturit aliquid novi, ita ut, si Roma vetus e cineribus cum Phœnice surgeret, se ipsam in ære proprio vix amplius reperiret. PUBL. Accipio singula, his iterum in Dialogis perutiliter mihi exposita, cum omni humanitatis officio, & solutis Deo votis pro hac tua in me benevolentia, nova iterum suscipio pro eadem, in residua quoque Ultima Parte pari affectu a te mihi denuo impendenda. TULL. Libens faciam, & e vestigio, ut primum rursus convenerimus, deliræ Consecrationis Augustæ argumentum rectum aggrediar.

J. O. G. D.

PARS VI.

